

„Utász előtt nincs akadály...” 3. ^[1]

Béres Lajos naplója – harmadik rész

„Délben megjött a parancs a bevetésre. Mivel egy századunk még most van útban kifelé, így csak az ittlévő két századdal, és a zászlóalj törzs, felderítő, rádiós és távbeszélő csoportjával vonul fel, és kényszerül megoszlni egy gyalogezred harci sávján. Helyzetünket súlyosbítja, hogy – mint műszakiak – nem rendelkezünk komoly tűzfegyverekkel. Jelenleg a zászlóaljnak van 4 géppuskája, egy üzemképtelen golyószórója és 3 db. géppisztoly. Személyi felszerelésünk egy I. világháborús karabély 40 db tölténnyel és 2 db kézigranát melyet még hazulról hoztunk. Tartalék lőszer nincs.”

Bevezető

A Barbarossa-terv kudarcra, valamint az 1941-1942-es harcokban elszenvedett súlyos veszteségek a német hadvezetést arra kényszerítették, hogy a Wehrmacht 1942 tavaszára tervezett nagyobb szabású támadó hadműveletéhez jelentősebb arányban vegye igénybe szövetségeseinek erejét, a gyengébb harcértéket képviselő magyar, román és olasz seregetestek felértékelődtek számukra. Minden politikai és diplomáciai eszköz igénybevételével igyekeztek rábíni az érintett országokat, hogy igénybe vehesse csapataikat.

A teljes magyar haderőt, majd annak felét követelve 1942 elején Ribbentrop német külügyminiszter, majd Keitel vezértábornagy tárgyalta Budapesten. A magyar politikai és katonai vezetés - feltéve a területi revíziók által visszanyert területeket, valamint a magyar haderő ütőképességének megőrzésére törekedve - igyekezett a követeléseket mérsékelni. Végül január 22-én szóban kötött megállapodás alapján a magyar hadvezetés kilenc gyalogdandárt (későbbi nevén könnyű hadosztályt), egy páncéloshadosztályt és egy jelképes repülő köteléket küldött a harctérre. A megállapodás nem tisztázta a kiküldendő hadsereg alkalmazási módját, területi és időbeni korlátait, anyagi veszteségeinek pótlását sem.

Az 1941-1942. évi hadrendben nem szereplő, gondos válogatással összeállított hadsereget végül - egy minisztertanácsi határozatnak megfelelően - úgy mozgósították, hogy lehetőleg kímélje a legjobban kiképzett korosztályokat, valamint egyenlően terhelje az ország területét. Ennek megfelelően hadszíntéren kivonul sorállomány nem haladhatta meg a honvédség egész sorállományának 20%-át, a mozgósított alakulatok tartalékállományuk felét vehették igénybe, s a fennmaradó hányadot 30-45 év közötti kevésbé kiképzett póttartalékosokkal egészítették ki. A nemzetiségek - főleg románok és ruszinok - százalékos aránya 20, a munkaszolgálatra kötelezett zsidóké és a baloldali mozgalmakban résztvevőké pedig egy százalék volt a hadsereg élelmezési létszámában.

Ilyen előzmények után mozgósították a 152. gépkocsizó utász zászlóalj törzset - benne a korábbi részekből már ismert *Béres Lajos* őrmesterrel - hogy a miskolci VII. hadtest közvetlen egységéenként, alárendeltségében a 107. (szolnoki) és 102. (esztergomi) utász századokkal elvonuljon a harctérre.

A magyar 2. hadsereg a német 2., 6. tábori, illetve 4. páncélos, az olasz 8., valamint a román 3. és 4. hadseregekkel együtt a von Bock majd Weichs vezérezredesek által irányított B Hadseregcsoporthoz alárendeltségébe került. Ezen hadseregcsoporthoz északon elhelyezkedő hadseregeire - köztük a magyarra is - az a feladat hárult, hogy biztosítsák a Sztálingrád és a kaukázusi olajmezők felé irányuló hadműveletek sikerét. A hosszú menetektől és a kezdeti harcoktól kimerült magyar alakulatokat a német gyorscsapatok felváltása után azonnal védelmi állásba rendelték a Don folyó mentén. A 2. hadsereg előrevonása a folyóhoz augusztus 25-ére fejeződött be, ekkorra értek ki a IV. és VII. hadtestbeli, illetve hadsereg-közvetlen alakulatok. A magyar hadsereg bal szomszédja a német 2., a jobb pedig az 1942. július 29-től felvonuló olasz 8. hadsereg lett. A valós védelmi lehetőségeknél hosszabb arcvonalat jelöltek ki mindkét hadseregnek. A 2. hadsereg 200 kilométer szélességben meghatározott védelmi vonalát mindössze 18 gyalogezrede szállhatta meg, ennél fogva a védelem mélységi kiépítésére és megfelelő tartalékok képzésére egyáltalán nem volt lehetőség. E cernavékony védelmi vonalat csupán a harcslétszám, körülbelül 80-90 ezer ember tartotta. A hadsereg személyi állományának több mint fele ugyanis műszaki, ellátó, egészségügyi, munkás- és vonat-, tehát nem közvetlenül harcoló alakulatoknál teljesített szolgálatot.

A Don mögé visszavonuló és a magyar hadsereg gyengéit hamar kitapasztaló szovjet 6. hadsereg alakulatai 1942 augusztusától erőteljes támadásokat indítottak, hogy a folyó nyugati partját is birtokukba vehessék, és ott hídfőállásokat foglaljanak el. Három hídfőállást tartottak szilárdan kézben (Uriv, Korotojak, Scsucsj), amelyek végül az 1943 januárjában meginduló támadás során döntő szerepet kaptak. A 2. hadsereg 1942 nyarán a három hídfőállás felszámolásáért veszedelmes harcokat vívott, de csak részsikereket könyvelhetett el. A doni hídfőcsatákat követően a 2. hadsereg csapatai az elért vonalban védelemre rendezkedtek be. A német-szovjet arcvonal déli szakasza 1942. szeptember végére teljes egészében megmerevedett. A Kaukázuson túlra, a létfontosságú bakui olajmezőig a német csapatok nem jutottak el, s a kezdeményezés kicsúszott a német hadvezetés kezéből. 1942 őszén - a tavasszal kivonulthoz képest - egy személyi állományában, fegyverzetében és felszerelésében megfogyatkozott, súlyos ellátási és utánpótlási gondokkal küzdő magyar hadsereg várta sorsának beteljesedését.

[Képgaléria](#) ^[2]

Forrás

Napló a doni harcokról

Az 1941. évi ukrajnai hadműveletből való hazatérésem és 1942. január 16-án való leszerelésem óta - a két év négy hónapi katonai szolgálat után - alighogy visszazökkenem az itthoni életformába, és befejeztük a tavaszi mezőgazdasági munkát, május 2-ára szóló katonai behívó érkezett hozzánk, a nevelőapámnak egyik I. világháború után meghalt testvére árván maradt és nálunk nevelkedett fia részére. A sors különös iróniája, hogy az iskola padjaitól az a felnőtte válásunkon át a tényleges katonai szolgálatot is egy fegyvernemnél töltöttük, hol tudják rólunk, hogy eltérő családnevünk ellenére egy családba tartozunk.

Május 2-án a reggeli vonathoz való kikísérésem után hazatérve, engem is ott várt a meglepetés, egy e hó 11-ére való behívójegy formájában.

Tekintettel arra, hogy nevelőapám - túl a 60. életén - az elmúlt több mint 2 évig tartó szolgálati időnk alatt is nehezen bírta már a gazdálkodással és 2 kth gyümölcsösrel járó fizikai és egyéb terheket, egy érvényben lévő miniszteri rendelet értelmében - a rendelkezésünkre álló pár nap alatt - katonai szolgálat alóli mentesítésre szóló igazolást kértünk a városi előljárástól. Ennek értelmében mindazok a m[ező]g[azdaság]i termeléssel és tulajdonjoggal rendelkező hadkötelesek, kiknek a művelés alatt álló földterületük az 1940-41-es években talajvízkárt szenvedtek, a károk elhárítása és a talaj művelés alá vétele címén mentességet kérhetnek. Ezen igazolással a zsebemben vonultam be folyó hó 11-én Szolnokra a VI. utász zászlóaljhoz.

1942. május 11., Szolnok

A laktanyába való érkezésemtől megtudtam, hogy 3 hónapi pihenő után ismét mozgósítják a VI. utász zászlóalj által felállítandó - múlt évi - 152. gépkocsizó utász zászlóalj törzset, az oroszországi hadműveletek folytatására. Ez után felkerestem a 2-án bevonult unokatestvéremet, aki a visszacsatolt területekről behívott vegyes nemzetiségűekből és hadköteles korukból álló, magyar átképzésre felállított századnál, mint kiképző tiszt van beosztva. Őt meglepte a látogatásom, míg engem megnyugtató, hogy ő nem egy elvonuló egységénél szolgál, honnan a kiképzés befejeztével hamarabb leszerelhet. A nap folyamán szórványosan folyik a tartalékos tiszt és legénység bevonulása. A januárban leszerelt állományunk kb. 50%-a, ha van újból behívat[], de a múlt évi tisztikarból egy sincs közöttünk. A nap az ilyenkor szokásos ismerkedés jegyében telt el.

1942. május 12., Szolnok

A délelőtti folyamán kezdetét veszi a bevonultak számbavétele és felszerelése. Én a mozgósítást végző irodába mentem a birtokomban lévő igazolással, és átadtam az irodavezető szakaszvezetőnek, aki elolvasás után közölte velem, hogy nem tudja figyelembe venni, mert a behívottak között nincs olyan, aki rendfokozatánál fogva egy műszaki felderítő rajparancsnoki beosztást elláthatna. Én, mint tartalékos állományú, fiatalabb, de vele azonos rendfokozatú (mely már a januári felszerelésünkkor is bosszantotta), vitába szálltam vele - elvéve igazolásomat - közöltem vele, hogy nála magasabb fórumon keresem a meghallgatást. Felhívtam a figyelmet, hogy holnap reggelig gondolkozzon a megoldáson. Ismerve makacsságát, nem várok tőle semmit. A mai nap nem jelentkeztem a mozgósított zászlóalj törzs nyomdokomba lépett - tényleges állományú - írónakánál. Közben kapcsolatot kerestem a régi hivatásos tiszt, altiszt ismerőseimmel, kiknek elmondva helyzetemet megértésre találtam és támogatásukról biztosítottak. Az estét a régi ismerősökkel való beszélgetéssel töltöttem.

1942. május 13., Szolnok

Délelőtt az újonnan érkezettek között több régi ismerőssel találkoztam, úgy a tiszt, mint a legénység részéről, kikkel már az eddigi mozgósítások folyamán is együtt voltam. Ezután megkérdeztem a tegnapi irodavezetőt, milyen álláspontra jutott. Először is közölte, hogy a mozgósítási parancs értelmében 6 hónap szolgálatról van szó, melynek leteltével leváltás történik. Aztán közli, hogy ha most nem akarok kimenni, helyettem más nem tud kiküldeni, mint az ugyanilyen különleges kiképzéssel bíró unokatestvére, kit az átképzés századtól áthelyeztet délelőtt Ezen szemtelenségre dühbe jöttem, szeme közé vágva a róla alkotott véleményemet, - beosztottjai ámulatára - s faképnél hagytam. Ezek után én is elemezve a körülményeket a jövőt illetően a hat hónapos váltással kapcsolatban nem láttam számomra biztosítva, a jelenlegi mentesülésem esetén sem, hogy a hat hónap után nem hívnak-e be téli frontszolgálatra? A jelenleg már bevonultak és beosztottak nagy része (mármint az általam ismerős személyek) arra az elhatározásra készített, hogy ha a nálam lévő igazolás alapján helyettem az unokatestvéremet felszerelnék, szívesebben mennék most ki, mint később, amelyből már elég volt egy fél telet kinn tölteni. Unokatestvéremet tájékoztattam elhatározásomról esti beszélgetésünk során.

1942. május 14., Szolnok

Délelőtt felkerestem Tóth László hadnagyot, mint a mozgósított zászlóalj törzshöz beosztott segéd tisztet, közöltem vele elhatározásomat, kértem, járjon el az ügyben, melyre örömmel vállalkozott. Az átképzés század parancsnokával való megbeszélése nem vezetett eredményre, mert nem volt hajlandó megválni egyik legjobb kiképző tisztjétől. Ezek után Tóth hadnagy megígérte, hogy holnap a zászlóaljparancsnok elé viszi az ügyet döntés végett, addig nem öltöttek be. Ismerve Hoós alezredest, bízom reális döntésében. Az este hátralévő részét az unokatestvéreimmel töltöttem.

1942. május 15., Szolnok

Reggel az átképzés század kivonult a gyakorlótérre. Délelőtt Tóth hadnagy kihallgatást kért Hoós alezredestől az ügyemmel kapcsolatban, melyhez támogatását kérte. Utána engem is meghallgatott - mint a volt zászlóalj írónakát - elhatározásom felől. Elmondtam avmk. iroda vezetőjének kijelentését, mely szerint helyettem az unokatestvérem frontra küldését helyezte kiállításba. Kijelentettem, hogy ha én e megoldást választanám - és az unokatestvérem netalán hősi halált halna - engem szülővárosomban minden ember megvetne és leköpne. Ezért kérem a hivatalos írásomra való tekintettel a helyettem való felszerelését, melyre az ígéretet megkaptam. Ebéd után behívatta az átképzés század parancsnokát, és közölte vele az ügyünkkel kapcsolatos határozatát, a vmk. irodavezetőt pedig utasította más kiképző tiszt behívásáról, melynek bevonulása pár napot vesz igénybe.

1942. május 16., Szolnok

A sok huza-vona után a behívottak közül én voltam a legutolsó beöltöző, kit a régi ismerősök örömmel fogadtak. Megkapva új beosztásomat megismerkedtem a hozzám beosztottakkal, kik még ugyan ismeretlenek előttem, de úgy látom, hogy a mi feladatkörünkben megbízható bajtársak lesznek. Mivel a jelenlegi helyzet szerint 10 napon belül nem hagyjuk el Szolnokot, így feletteseim a helyzetemre való tekintettel 8 nap szabadságra küldtek.

1942. május 25., Szolnok

Szabadságom ideje alatt többen is kaptak szabadságot otthoni ügyeik intézésére, de a mai (pünkösd 2.) napra mindenki bevonult, és előkészült a holnapi elvonulásra. Este az elvonuló legénység részére éjfélig kimenő engedélyezve. Idő: borongós, esős.

1942. május 26., Csiz

7h-kor az elvonuló gépkocsizó zászlóalj törzse felsorakozik a laktanya előtti téren. Búcsúztatásunkra kivonul a békezászlóalj tisztikara és legénysége, a szolnoki helyőrség alakulatainak képviselői és a város nagyszámú közönsége. Búcsúztatásunk kezdetére az idő teljesen kiderült, szép naposra változott. Hoós István alezredest, a békezászlóalj-parancsnoka megható beszéddel búcsúztatott bennünket. Nem feledkezett megemlíteni, hogy ez az alakulat immár másodszer indul útnak az orosz frontra. Arra kérte alakulatunkat és parancsnokát, hogy most is, - úgy, mint a múlt évben - dicsőséget, hírnevet szerezve szerencsével és egézségesen térjünk haza. Ezután egy csapatzászlót és egy láda hazai szentelt földet nyújtott át a következő szavakkal: „Ha valakinek közületek a sors úgy rendelné, hogy többé nem térhet vissza hazájába, úgy ott a távoli idegen földön is magyar föld hulljon, és magyar lobogó boruljon sírjára” A búcsúztatás végeztével gépkocsira szállva elvonultunk a búcsúztatásunkon részt vevők előtt, és elhagytuk Szolnokot. Menetirány Csiz, hová Besenyőszög-Jászládány-Jászkisér-Jászapati-Heves-Füzesabony-Eger-Szilvásvárad-Bánréve érintésével délután 17-kor értünk. Szállásunk egy volt csehszlovák gyermekszanatóriumban. Az orosz hadműveleti területre mozgósított miskolci VII. hadtest a kiindulás előtt az itt maradt cseh erődítmények és környékén rohamgyakorlatot tart, így a mi alakulatunk a mai naptól a VII. hadtest-parancsnokság alá tartozik. Az országos szervek rendelkezése szerint, amely hadtestek nem mozgósíthatnak, kötelesek - a kívánalmaknak eleget téve - különböző fegyvernemekből felállított egységekkel a kivonuló hadtesteket hadilétszámúvá kiegészíteni. Ugyanakkor ezen egységek önállóak, és ellátásukat az állomáshelyükhöz közelebb lévő ellátó oszlopoknál jogosultak kieszközölni, mely folytán kiiktatódnak az ellátó-oszlop és az önálló egységek közül a közvetítő láncolat, mely biztosítja az előírt egy főre jutó élelemadagot.

1942. május 27., Csiz

Délelőtt futtában megtekintjük a helységet, mely egy rendes kis fürdőhely gyógyvízzel és szép fekvéssel. Hírből már nekem ismerős, mert édesanyám az I. világháború előtt volt itt gyógyulást keresni, melyről többször megemlékezett. A nap folyamán megkezdődnek az előkészületek a többnapos rohamgyakorlatra. Délután hívatnak a zászlóaljparancsnokságra és meglepetésemre kezembe adnak egy június hó 6-ig szóló szabadságos levelet, mondván, ez idő alatt biztos rendeződik az unokatestvérem felszerelése. Nekem meg, mint már frontot jártam, nem hiányzik ez a gyakorlat. Megköszönöm tisztjeim e jóindulatát tisztelegtem és távoztam. A benn lévő tiszt, közlő utánam lép Sityer főhadnagy (Hajdúböszörmény város mérnöke, kivel 940-ben már együtt voltunk Erdélyben), megkérdezi, van-e pénzem a hazautazásra, de mielőtt válaszoltam volna, már kezembe is nyomta, mondván majd meghozod, ha visszajössz! Ezután szállásunkon felszerelésem összeomagoztam, és a vasútállomásra mentem, hogy a legközelebbi vonattal indulhassak haza, mely az esti órákban megtörtént.

1942. május 28., H[ajdú]szoboszló

Egész éjszakai vonatkozás után ma reggel értem Szoboszlóra. Ezen a napon tovább folytak az előkészületek a gyakorlótéren. Este a Csizén üdülő O.T.I. vendégek részére műsoros estet rendeztek, melyen a zászlóalj törzs is részt vett.

1942. május 30., H-szoboszló

A mai nap megkezdődtek Csízen a VII. hadtest rohamgyakorlatai. Idehaza a városban fel sem tűnik az a néhány tartalékos hadköteles hiánya, kiknek hozzám hasonlóan kellett különböző egységekhez bevonulni.

1942. május 31., H-szoboszló

Ma Hősök napja . Szoboszló város katonai parancsnoksága, mint szabadságon lévőt - meghívott az I. világháborús hősök emlékműve megkoszorúzására, melyről felvételt is készítettem.

1942. június 3., H-szoboszló

Az itthon töltött néhány nap alatt igyekeztem nevelőapámra nehezedő munkák végzésében segíteni. A hajnali vonattal hazaérkezett az unokatestvérem Szolnokról. A sok huza-vona után mégis sikerült leszerelnie, amely lelki megnyugvás lett számomra idős szüleim sorsával kapcsolatban.

1942. június 3., H-szoboszló

Egy újabb szerencsés hazatérés reményével elbúcsúzom szeretteimtől, és a reggeli vonattal visszautazom Csízre. Az egész napos keserves utazás miatt az éjszakát a miskolci pályaudvaron töltöttem.

1942. június 5., Csíz

A déli órákban érkeztem Csízre, ahol javában folyik a gyakorlat. Mint mondják, eddig egy halott és néhány sebesültje van a merész gyakorlatnak. Szerencsére a mieink épségben megúszták az eddigi gyakorlatokat.

1942. június 6., Csíz

A nyolc napos rohamgyakorlat a mai nappal zárult. Igen nagyszámú magas rangú nézőközönség előtt kiváló sikerrel a déli órákban befejezést nyert, melyen különösen kitűntek a műszaki rohamosztagok és a tüzérség. A résztvevő alakulatok délután szálláshelyükre vonultak.

1942. június 7-13-ig., Csíz

A gyakorlóteret munkaszolgálat[os] alakulatok rendbe hozzák, a beépített anyagokat karba helyezik és elszállítják. A zászlóalj törzs gépkocsijai az anyag elszállítását és leadását intézik. 8-án Sityer főhadnagy és én a gyakorlóterén ellenőrző utat teszünk a helyreállítási munkálatok felett, közben néhány felvételt készítünk egyes erődökön végrehajtott rombolásokról. Szabadidőnket a helység megismerésével a fürdőparkban zenehallgatással és a vendégekkel való beszélgetéssel töltjük. 13-án este parancs érkezik a holnapi Miskolcra való indulásra. Intézkedés megtéve.

1942. június 14., Miskolc

A zászlóalj törzs a reggeli órákban Miskolcra vonul, és elszállásol a Sajó partján egy épülőfélben lévő árkáslaktanyában. Délután városnézés, este mozielőadáson veszünk részt.

1942. június 15., Miskolc

Délelőtt szerelvény karbahelyezés, délután kimenő a városba, hol néhány barátommal felmentünk az Avas hegyre, honnan felvételt készítettem a városról. A mai nap a zászlóalj törzs rádiós és távbeszélő csoportja továbbképzésre vezényeltetett. Idő: derült, meleg.

1942. június 16-17., Miskolc

Előkészületek az elvonulásra. Mivelhogy mostanra kialakult a zászlóalj törzs összetétele, az eddig eltöltött katonai szolgálatom ideje alatt szerzett tapasztalataim és ismerettségem alapján megpróbálom jellemezni azokat a személyeket, akik a zászlóalj törzs parancsnoki karában vezető beosztást töltenek be.

1. Pásztor István őrnagy , zászlóaljparancsnok. Őt is, mint a múlt évben Nyisztor őrnagyot, máshonnan vezényelték ide, eddigi magatartásából és intézkedéséből ítélve nagyban hiányzik belőle a Nyisztor-féle rugalmasság és határozottság. Paragrafusos embernek látom. Háttha odakünn a körülmények változtatnak szemléletén!?
2. Sityer Sándor tartalékos főhadnagy, ki az 50. évét tapossa. Régi ismerősök vagyunk az erdélyi bevonulás idejéből. Ő lett a múlt évi öreg Faller százados utódja, műszaki segédtsízi beosztásban. Ő az én főnököm. Város mérnök Hajdúböszörményben. Részt vett az I. világháborúban az olasz harctéren. Hadifogságba kerülve megtanult olaszul, melyet, ha kimegyünk, hasznosíthat. Korához képest mozgékony alkat. Az emberek iránti gondoskodó, baráti magatartása miatt már 940-ben is egymás között „Sityer papának” hívtuk. nem bírja, ha beosztottai „hapták”-olnak előtte, ha vele beszélnek. Koránál fogva tisztársai is tisztelik.
3. Tóth László hadnagy, zászlóalj-segédtsízi a hivatásos állományból, velem egykorú. Édesanyja hadiözvegy, s mint a többi hasonló, kis trafikjából él. Fiát a műszaki katonai főiskolára küldte, melyet sikeresen végzett. Barátságos magatartásával a laktanyában is nagy népszerűségnek örvendett. Bízom benne, hogy a szimpátia részünkről sem marad el. A reális, emberies dolgok iránti határozottságot látom benne.
4. Horváth Zoltán zászlós hivatásos állományból, mint a zászlóalj gazdasági főnök. Ő feladata a zászlóalj élelmezése. A nyugati határszélen született, gazdálkodó család gyerekeként. Szülei lánytestvéreivel együtt mindnyájukat iskoláztatták. Édesanyja osztrák származású, így ő mindkét nyelvet beszéli. Élénk mozgású, talpraesett fiatal ember, ki a lehetlent nem ismeri. Már eddig is kifogástalan az ellátásunk, melyben segítségére van - már a múlt évben is ugyanez feladatot ellátó - Ferenczi Balázs tartalékos karpaszományos őrmester. Törökszentmiklósi malomtisztviselő, akivel a sors már harmadszor hoz össze. E két embert látva bízom a jó élelemellátásunkban.
5. Suhajda András, fiatal tartalékos zászlós . Békéscsabai lakos, műszaki kereskedő. A zászlóalj törzs vonatosszlop parancsnoka. Sovány, szemüveges, az „örökéhes, mindent nekem” típusúak kategóriájába sorolandó. Úgy látom, nem sok szimpátiát könyvelhet el.
6. Bozsó László tartalékos karpaszományos őrmester, a távbeszélő és rádiós csoport parancsnoka. A híradós gyalogságtól helyezték át hozzánk. Próbálgatja itt is a gyalogos alakulatoknál beidegződött tisztí felsőbbrendűséget fitogtatni. E téren még kellemetlen csalódásokban lehet része, ha idejében nem alkalmazkodik az itteni viszonyokhoz.
7. dr. Láng Frigyes tartalékos karpaszományos őrmester, műszaki rajzoló, a budapesti Láng Gépgyár tulajdonosának fia. Művelt, intelligens komoly fiatalember. Az erdélyi, délvidéki mozgósítások óta velem is harmadszor találkozom.
8. Farkas József hivatásos őrmester, szolgálatvezető. Középkorú családos ember, nem a katonás, inkább az emberibb intézkedések alkalmazója, mely szimpátiát biztosít számára. Vele kapcsolatos ismerettségem még a kevés laktanyában töltött szolgálataimra nyúlnak vissza, melyet igyekszik velem most jobban

megszilárdítani.

1942. június 18., Miskolc

Ma van a Kormányzó születésnapja, mellyel egybeesik a VII. hadtest frontra indulás előtti nyilvános búcsúztatása, a város főterén megrendezett ünnepséggel. A délelőtti órákban a zászlóaljtorzs is leteszi a hivatalos esküt, mely után díszbeidő volt. Délután felmálházunk a gépkocsikra és a teherpályaudvarra vonulunk, hol 22h-kor gépkocsijainkat szerelvényre rakjuk, mi pedig vagonokba helyezkedünk el. A tisztek részére a MÁV egy személykocsit biztosított. Idő: derült, meleg.

1942. június 19. - Péntek

Hajnali 2h-kor indulás a miskolci teherpályaudvarról, mely után a személypályaudvarra érve egy rövid megállás alatt a vöröskeresztes nővérek, virág- és szeretetcsomagokat nyújtanak a kocsikba, mely után folytatjuk az utunkat. Mezőkövesd felé, hol már a saját konyhánk főzte reggelit fogyasztjuk. Most látjuk, hogy szerelvényünk mily hosszú, lett, nem tudjuk milyen egységek szerelvényeit csatolták hozzánk az éjszaka folyamán? Az ebédet Rákospalota pályaudvarán fogyasztjuk el, hol hosszabb veszteglésünk alatt az itteni vöröskereszt szintén szeretetcsomagokat osztott. Vacsoránkat Érsekújváron kapjuk. Az emberek hangulatát figyelve, - tudva, hogy hová megyünk - jónak mondhatom. Idő: egész nap derült, meleg.

1942. június 20. - Szombat

Az éjszaka folyamán sokat vesztegelünk a közbeeső állomásokon. Reggelit a galántai állomáson fogyasztjuk. A szép időt kihasználva gyönyörködünk a szép tájakban, mert nem tudjuk, látjuk-e még egyszer? Reggel 7h-kor átlépjük a magyar-szlovák határt, és a robogó vonatból nézzük a - már általam ismert szép és tiszta szlovákiai tájakat. A Vág folyó völgyén haladva Pöstyén, Trencsén érintésével, 13h-kor Zsolnai állomáson időzve fogyasztjuk el ebédünket. A december végi hazajövetelünk nem gondoltam, hogy még egyszer ezen útvonalon hagyom el a Kárpát-medencét, hogy a Jablonkai hágón átjutva gyönyörű napsütöttek időben Tessen érintésével Oderbergbe érjünk, hol a katonai szerelvények torlódása miatt néhány órát vesztegeltünk. Itt fogyasztottuk el vacsoránkat is. Éjszaka ismét nehezen jutottunk előre.

1942. június 21. - Vasárnap

A lassú haladás dacára az éjszakát jól töltöttük. A reggelit Jedziszew állomáson fogyasztottuk. E napon végig lengyel területen mentünk, hol ismét a múlt évi szegénység látványa fogadott bennünket. A vasút mentén most is asszonyok, gyerekekkel karjukon és apró gyerekek tolongtak élelemért könyörögve. A vonat mellett futva kiabáltak: „Pán! Kérek kicsi magyar kenyér!”, vagy „daj hleb!” (adj kenyeret!), amíg csak bírták a futást, és amely megismétlődött minden helységről, hol szerelvényünk elhaladt. A legkeményebb szívű katona sem tudta megállni, hogy utolsó falat kenyerét oda ne adta volna-e nyomorult sorban élő gyerekeknek. Akik most jönnek először ki és látják mindezeket, többnek könnyes lett a szeme e nyomorúság láttán. Most eszmélnek rá, hogy mi a különbség hazánk és egy háború dúlta ország között. Az élet újraindulását csak olyan helyeken látjuk, ahol ez a németeknek érdekükben áll. Igaz a vonatból nem látjuk a távolabbi területek életét, de az emberek arcáról sok minden leolvasható. A pályaudvarok teljes német irányítás alatt állnak, hol a lengyel vasutasok csak szolgazemélyzetként dolgoznak, kiken látszik a lealázottság. - A zsidók már mindenütt gettókban vannak, és innen hajítják őket, mint barmokat, munkára. A múlt év decemberi hazamenetelünk is láttuk e háború által leigázott és mindenéből kifosztott nép keserves életét melyben jelen körülmények között még újakezdési lehetősége nincs. A napfolyamán kapott zsoldunkat már német frontmárkában fizették, mely csak itt a hadmű[velet]i területeken van forgalomba. Délután Ikarziska és Kamicka állomásokon hosszabb ideig vesztegeltünk, és a söntésekben megkóstoltuk a lengyel árpa sört. Nagyon hadi íze volt.

1942. június 22. - Hétfő

A hűvös éjszakát a zárt vagonokban jól töltöttük. A reggelit Hotulov állomáson fogyasztjuk. Útirányunk továbbra is északkeleti. Radom, Ivangorod, Lukov érintésével a délutáni órákban érkezünk a Brest-Litovszk-i pályaudvarra, hol az átmenő szerelvények torlódása miatt továbbindulás csak a késő esti órákban vált számunkra lehetségessé. Itt a magyar megszálló katonai parancsnokság működik. A gh. kihasználja a várakozási időt és magyar tábori pékségtől kenyeret vételez, mi pedig a szerelvény mellett ácsorgunk és beszélgetünk. Egyszer a mellettünk lévő üres sínparra befut egy hazafelé tartó üres magyar szerelvény, melyen - a megállás után - töltünk jobbra lévő néhány kocsiból polgári személyek nézegetnek bennünket. Pár perc múltán az egyik kocsi kiabálnak felénk és integetnek, míg megértem, hogy engem hívnak. Odamenve kérdik tőlem, hogy megismerem-e őket!? Gondolkozva nézek rájuk, mondom, hogy nem! ... de ők ismernek, engem mondják! ... én vagyok az, ki nekik a múlt évben Dnyepropetrovszkban megírtam a kérvényüket a hazatelepülésükkel kapcsolatban. Ekkor váltak ismerőssé előttem mindannyian. Örömmel közlik, hogy megkapták a hazatelepülési engedélyt, és most sikerült hazaindulniuk. Rövid várakozás után szerelvényük indult, elbúcsúzva tőlük, amíg csak beláttak bennünket mindig integettek. Ezután arról beszélgettünk, hogy melyik frontszakaszra megyünk, mert nem szeretjük útirányunkat. Félünk a hideg északi résztől. A hangulat egyébként jó, mely a bajtársak között kialakuló baráti kapcsolatoknak köszönhető. Brest-Litovszk után elrendelik a riadókészültséget, mert a Pínszki mocsarak vidékén számolni kell esetleges partizántámadásokkal.

1942. június 23. - Kedd

Az éjszakai menet után Baranovicsi állomáson ébredtünk, hol meg is reggeliztünk. Továbbmenve; Itolby-Negorjeolje-Kojdanov érintésével 14h előtt érkezünk Minszk-be, hol a hosszú veszteglésünk alatt az ebédet is elfogyasztjuk. - Itt már minden látható és érezhető az északias klíma közelsége. Innen szerelvényünk irányt változtatva Délkelet felé fordul, s még az estével Bobrujszk állomásra érkezünk, hol megvacsorázunk. Utunk továbbra is mocsaras, erdős vidékeken vezet, mely igen rejtélyes néhol, és nem sok jót ígér. Ennek ellenére a hangulat továbbra is jónak mondható. Az estével már a köpenyt is felvesszük a hűvös idő miatt.

1942. június 24. - Szerda

A riadókész állapotban töltött éjszaka után reggel a Gomel-i pályaudvaron ébredtünk. Ezt az utat is szerencsésen tettük meg. Ezen utunk is a Pínszki mocsarakon át vezetett, mely Dk-i irányba Bahmácsig húzódik. E két napig tartó mocsaras erdős vidéken vezetett utunkon, igen sok nyomát láttuk a vasúti járművek ellen végrehajtott partizántámadásoknak. Jelenleg magyar biztosító alakulatok felügyelik ezt a vonalat, mely szolgálatot rosszabbnak ítéljük, mint az első vonalbelit, mivel nem tudni hol az ellenség. Minél délebbre haladunk az idő mindig melegebb.

1942. június 25. - Csütörtök

Gomel-jől elindulva Brjanszk-Orelj [Orjol] érintésével 4h 30-kor Vorosba állomáson ébredünk. Hosszabb időzés alatt, itt is írjuk haza az első lapokat. Továbbindulva a délutáni órákban érkezünk meg a Kurszk melletti Kiskovó-i állomásra, hol egy rögtönzött kirakodón sürgősen kirakodunk, mert e hely állandóan ki van téve az ellenséges légitámadásoknak. Ezek elhárítására erős légvéd van felállítva. Az utóbbi napok alatt megtett útvonalon sok romadólt vasúti építményt láttunk, melyeket német munkásszervezetek igyekeznek helyreállítani. Egyes állomások vonalán még mindig láthatók a német légitámadások által elpusztított szovjet löszér és hadifelszerelést szállító szerelvények roncsai. A kirakodás alatt, mint légi megfigyelő teljesíték szolgálatot. Ez idő alatt találkozom a kirakodásnál segédkező zsidó munkaszolgálatosok között néhány szoboszlói ismerőssel, mely meglepett, mert a legutóbbi szabadságomon még odahaza beszéltem velük. Mint mondják a kiindulásunk előtt két nappal hívták be őket, és a mi szerelvényünk végén volt a munkaszolgálatosok kocsijait. Gyorsan felírtam a tábori posta számokat, az enyémet odaadva megállapodtunk a kölcsönös levélváltásban. A kirakodás befejeztével kocsira szállva az esteli órákban érkezünk meg Szejm folyó partján lévő Tolmacsevó községbe, hol a folyó mellett épült - a cári időkől való - pusztuló félben lévő kastélyba elszállásolunk éjszakára, mely jelenleg a szolnoki 154. kerékpáros utaszszázd szálláshelye. E századot azután mozgósították, hogy mi Szolnokról Csizre elvonultunk. Ők nem tartoznak a VII. hadtest kötelékébe. A kései érkezésünknél már aludt a század, de jövetelünk hírére mindenki talpra ugrott, és ismerőst keresett. Örömmel fogadtak bennünket, mivel az eddigi mozgósítások során majd nem mindenki ismeri egymást. A század parancsnok ismét Veress Sándor főhadnagy lett, ki meleg kézszorítással üdvözölt, mint az Erdélyi bevonuláskori század, később zászlóalj írónak. Kierkezésünk első estéjén - úgy szokatonak - „gyönyörködöttünk” a felettünk és Kurszk felett lejátszódó légi

tevékenységben, melyet a most először élvező bajtársaink nem fogadtak valami jó érzéssel. A légi tevékenységek elmúltával éjjel után nyugovóra tértünk és az éjszakát nyugodtan aludtuk át.

1942. június 26. - Péntek

Reggel korán ébredve a Szejm folyóban lemostuk eddigi utunk porát a jó hideg vízben. Ezután ismét találkoztunk ismerőseinkkel, kik vidáman adták elő eddigi rövid frontélményeiket. Fehér András őrzető (volt iskola és újonc katonatársam), mint géppuskás rajparancsnok már egy szovjet repülő lelövéséről számolt be, melyhez gratuláltunk az egész rajnak. A délelőttöt a kastélyban töltjük, amíg a zászlóalj parancsok és segéd tisztje szállás, illetve táborhely szemrevételezésre mentek. Ez idő alatt megtekintettük a kastélyt és környékét. Az épület szép kivitelezésű, arccal a Szejm folyóra a partjáig terjedő parkkal, melyet még most is látható - a volt tulajdonosa századtól kimegyünk a délelőtti szemrevételezett táborhelyre, mely a Kurszktól Délre húzódó erdőben a Karkov felé vezető vasútvonal mentén lévő erdei falu Durnevó mellett van kijelölve, hol az elhelyezkedés után sátorot vertünk. Utána pihenő, és levélírás haza. Este megszervezzük a táborbiztosító szolgálatot, mely elég súlyos lesz - a még csökkent létszámunk miatt - ez napi 24 fő, így az otthon maradt rádiós és távbeszélő csoport hiánya miatt minden másnap 24 órás váltással jár! Ebből: 2 fő napos ügyeletes, - 4 fő járőr, - 18 fő, - őrszolgálatos. Őr és járőr parancsnoki szolgálatot egy személy látja el, melyet én és Farkas őrmester szolgálatvezető látunk el. - Ma este ő kezdi. - Súlyos szolgálat, mert éjszaka - a sötét erdőben - háromszor, egy - egy órahosszas járőrzést kell elvégezni a tábor körül. Kiindulásunkkor kaptunk az anyazászlóaljtól egy teleskop rádiót, melynek híreit a késő esti órákban meghallgattuk, mely után nyugovóra térünk. Én Várszegi (Vlucsó) Pál tizedessel^[3] vagyok egy sátorban. Egykorúak vagyunk. Békéscsabai - tót származású - dieselmotordony szerelő szakmájú, most gépkocsi- motor szerelői beosztása van. Komoly, szimpatikus fiú, jó bajtársamnak tekintem. Unokatestvéremmel a 2. században szolgált. - Ő is új frontszolgálatos. - Idő derült, meleg. - A hangulat jó.

1942. június 27. - Szombat. Álláspont: Durnevói erdő

Az éjszakát nyugodtan töltöttük. Délelőtt a legénység a táborrendezéssel foglalkozik, míg mi Siterei főhadnagy, Tóth hadnagy, én és 4 fő egy tehergépkocsival egy víztartálynak megfelelő edény és deszka anyag felderítésére, illetve keresésére indítottunk, mely utunk sikerrel végződött. A mellettünk lévő falu ázott kutyáinak vizét ivásra nem találták jónak, így naponta a Szejm folyóból biztosítjuk. Délről szolgálatban vagyok, mint őr- és járőrparancsnok. Ugyanekkor parancsot kapok, hogy járőromet önként jelentkezőkből egészítsem ki 8 főre, és az erdő meghatározott részét - mely kb. 300-400 hold nagyságú, kuttassam át, melyet az esti órákig be is fejeztem. Az erdőben sok elhagyott szovjet katonai táborhelyet találtunk, javarészt lerombolva. - Délutáni szolgálati időm alatt a közeli német bombázó szállt a front felé és tért vissza. - Ellenséges légitvékenység nem volt.

Idő, mint tegnap.

1942. június 28. - Vasárnap, Á[llomás]p[arancsnokság]: ua.

Éjjel után megelégnék a német légitvékenység mely szünet nélkül tart, melynek zaja borzasztóan fekszik erdőre, és a nap folyamán sem szünetel. A visszatérő gépek között - melyek felettünk már alacsonyan repülnek - többet láttunk alaposan kilyuggatva a szovjet légelhárítás által. Nem elég, hogy a repülő zajától nincs nyugta a tábornak, ellenünk az est beálltával az erdei szúnyogok indítottak támadást, kik ellen alig tudunk védekezni, Ezek itt akkorák, mint nálunk a legyek. A reggeli elfogyasztása után a tábor megpróbál lepihenni, hogy pótolja az éjszakai álmatlanságot. A déli szolgálat után én is lementem a folyóra, és megfürödtem. Utána újból parancsot kapok az erdő újbóli átkutatására, melyre ismét önként jelentkezőkkel is, elindultam. Közben jókora záporosót kaptunk. Elindulásunk előtt 14h-kor érkezett hozzánk Tim elfoglalásának híre. A kurszki hadikórházba egész délután szállították a sebesülteket, melyek túlnyomó része akna-sérült. Halott aránylag kevés van. - Este kisebb ellenséges légitvékenység volt. Az eső egész éjjel zuhogott.

1942. június 29. - Hétfő, Áp.: ua.

Ha a zsebnaptárba nem nézek, eszembe sem jut, hogy ma Péter - Pál napja van, pedig ez otthon ünnep. Itt semmi nyoma az aratáshoz való készülődésnek. Igaz e tájon a múlt év őszén nem is vetettek. Az éjszakai eső után táborrendezés folytatása saját részről a megelégnék légitvékenység csak az estével csendesedett el. A front ide kb. 40 km-re van, és csendes időben jól hallatszik az áradás. A kurszki kórházban a nap folyamán ismét csak sok sebesült érkezett. Az erdőbe szórványosan érkeznek más magyar alakulatok is. Kezd benépesülni az erdő. Nem tudjuk, hogy mennyi és milyen magyar egységek vesznek részt ebben a most megindult támadásban, amikor a 2. magyar hadsereg egy része úton, más része odahaza vár az indulásra.

1942. június 30. - Kedd, Áp.: ua.

Az éjszakát - a szúnyoginváziót leszámítva - nyugodtan töltöttük. - Délelőtt ragyogó napsütéses idő. - Délután járőrömmel ismét átkutatom az erdőt, de semmi gyanúsat nem észleltünk. - Közben jó záporosót kaptunk ismét. Éjjelleg szórványos ellenséges légitámadások voltak, melyek az éjszakai járőrzésem során többször megriasztottak bennünket. Az újonnan érkező magyar alakulatokkal kezd benépesülni az erdő, és ezáltal kezd a szovjet légitámadások központjává lenni. - Helyzetünk kezd kellemetlenné válni.

1942. július 1. - Szerda, Áp.: ua.

A fokozódó ellenséges légitámadások miatt szigorúan elrendeltetik az óvóárok építése és a táborok álcázása. Mindezt megkönnyíti számunkra a homokos talaj és erdő. - Délután oktatás ellenséges ejtőernyős tá[majd]ás elleni védekezésről. Közben értesülünk Szevasztopol eleséről is. Az éjszaka folyamán kevés ellenséges légitámadás Kurszk város és a mi erdőnk ellen, mely eddig a legkevesebb volt. Kurszk igen sokat szenvedett, sok helyen tűz keletkezett, és egy magyar lőszerraktár is elpusztult, dacára hogy légvédelmünk mindenkor erősen beavatkozik, úgy földi, mint légi erejével. Amit mi az erdő fái közül látunk, a légvédelmi tűzérőgünk, az éjszakai vadászgépünk 2 ellenséges bombázót lőtt le. - A megismétlődő támadások, hajnali 2h-ig tartottak.

1942. július 2. - Csütörtök, Áp.: ua.

A kurszki kórházban 800 sebesült fekszik a hozzánk jutó hírek szerint. - Az orvosok éjjel - nappal dolgoznak. - A mai nap folyamán 200 sebesültet indítanak haza egy kórházzal, melyen - hír szerint - számos önkéntes ápolónő is teljesít szolgálatot. A fronthírek szerint a hadmozdulatok térszerűen folynak. Az Orelj-től indult balszárny már közel jár Voronyezshez. A harkovi szárny haladása lassúbb, de pár nap múlva a gyűrű bezárul. - Hírek szerint légierőnk Voronyezst erősen bombázzák. Délről 24 óras szolgálatban vagyok. Este ismét légitámadást kaptunk.

1942. július 3. - Péntek, Áp.: ua.

Az idő délig borult, délután változó felhőzet. A nap folyamán hadseregarancs kihirdetés a polgári lakossággal szembeni emberséges és kíméletes magatartással kapcsolatban, melyek megszegőivel szigorú eljárás eszközöltetik. Súlyos esetben fejbőlövés is. Ezen intézkedés már a múlt évben is érvényben volt. A rajvonalból a sebesültek szállítása csökkent. Ma este ismét kaptunk ellenséges légitámadást. Szerencsénkre az eddigieket baj nélkül átvészeltük.

1942. július 4. - Szombat, Áp.: ua.

Ma érkezett az első posta hazulról. Sokat szenvedünk az erdei legyektől, melyek valósággal megszapordtak, mióta itt vagyunk. Este pedig a szúnyogok ellen nem győzünk védekezni. A füstölés sem használ, mert 20h-tól - a várható légitá[ma]d[ás] miatt - minden fénnyforrást meg kell szüntetni. Rengeteget dohányozunk miattuk, azt is fedett helyen. Az utóbbi napokban Kurszk-ban több kémet fogtak el a polgárok, kik fényjelekkel irányították az éjszakai szovjet légitámadásokat. Talán ennek köszönhető a közelmúlt ellenséges légitvekenység csökkenése?! Este a szokásos légitvekenység, mely inkább felderítő jellegű volt. - A szomszéd táborokban ilyenkor mindig rázzák a riasztó eszközeiket. Mi még azóta mióta itt vagyunk egyszer sem lármáztunk vele. Az óvóhelyre is csak akkor húzódnak, ha már felettünk érezzük a veszélyt.

1942. július 5. - Vasárnap, Áp.: ua.

Dél előtt elhelyezett alakulatok részére tábori Istentiszteletek tartottak felekezettek szerint, mely alatt ellenséges felderítő gépek szálltak el felettünk nagy magasságban. A frontról érkező hírek szerint csapataink elérték a Don folyót. - Voronyezs lángokban áll, elfoglalása napok kérdése. A fővezérség már indul új harcálláspontjára. - Délután ismét szolgálatban vagyok, mely már kezd súlyossá válni minden második nap. - Az emberek kezdenek kimerültek lenni a nehéz szolgálatból, a legyek, szúnyogok inváziójától és az éjszakai légi tevékenységektől. Este heves ellenséges légitámadás vette kezdetét, mely most az erdőre irányult. Bombáik közel hullottak táborunkhoz. A szomszéd tábor találat érte, mely kárt okozott néhány emberben és lóban. Az éjszakai járőrözésem alatt többször kellett járőrrel fedezékbe húzódnia a bombázások miatt. Nem jó érzés járőrözni koromsötét erdőben ilyenkor, de ezt az éjszakát is szerencsésen átvészeltük, a táborral együtt. - Az idő, derült meleg.

1942. július 6. - Hétfő, Áp.: ua.

A délig tartó szolgálatom ideje alatt említésre méltó esemény nem volt. Délután Sityer főhadnagy és Tóth hadnaggyal átmentünk a szomszédos Tolmacsevo községben lévő 154. kerékpáros utászszázadnál lévő ismerőseink meglátogatására. Az est beálltával kevés ellenséges légitvekenység vette kezdetét, mely kis megszakításokkal éjfél után 2h-ig tartott. Borzalmasan idegölő éjszakánk volt. A támadás kiterjedt az erdőn kívül Kurszk-ra is, hol nagy pusztítást végeztek. A löszerraktárt újból találat érte, a város katonai parancsnokságát is, hol több haláleset és sebesülés történt. A légvédelmünk és éjszakai vadászaink több ellenséges bombázót leltek.

1942. július 7. - Kedd, Áp.: ua.

Az éjszaka az erdőre szórt bombák egyike a táborunk mellett húzódo vasútvonalat szétszakította, míg az erdő hatalmas fáinak közé hullók okoztak borzalmas pusztítást. Ezután a borzalmas éjszaka után kimerülten ébredtünk. A mai nap csomagpostát is kaptam, melyben pár tekercs filmet is küldtek szüleim. A fronti hírek szerint csapataink élei Voronyezszen túl vannak. Az itteni homlokfal is túljutott Timen. Dél előtt ismét szolgálatban vagyok. Az emberek hangulata a fáradtság - és kimerültségtől nyomott. Ez az állapot rosszabb, mint a mozgásban lévő alakulatoknál. A sötétség beálltával megkezdődött a már szokásossá vált éjszakai tűzijáték, mely most valóságos pokollá alakult. A mindég közelebb hulló bomba sorozatok miatt már táborunk pusztulását véltük. - A világitó rakéták által nappali fényben borított ég alatt nem valami kellemes érzése van az embernek. - Az erős légvédelmi ágyútűz miatt, már mind magasabbak a berepülések, és a légvédelmi tűzifegyverek hatékonysága erősen lecsökkent. Egyedül az éjszakai vadászgépeinknek van némi sikerük, csak ők mindössze egy pár gépből állnak. Kettőnél többet még nem láttunk a levegőben éjszaka. A 22h-kor kezdődő járőrszolgálatom két tisztet is csatlakozott járőrömhöz, hogy az erdő szélére érve jobban láthassák a Kurszk feletti tűzijátékot. Ezt most alaposan kifogták, mert a légitámadás az erdőre is kiterjedt, így utunk során háromszor kellett - a már meglévő bombatölcsérekbe - fedezékbe ugrálnunk. - A közelünkbe hulló bombák robbanásakor szinte megmozdult a föld alattunk a légnyomás ereje a lapuló embert majd a földbe nyomta. - Járőrutunk vonalán már több bombatölcsér tátong, s ilyenkor, ha szerencsénk van, ezekben keresünk menedéket. - A harmadik gép fejünk felett engedte ki a bombáit, mely elől - szerencsénkre - egy utunk mellett lévő bombatölcsérbe - egymás hátára - ugráltunk. - Én már elhagyva a tölcsezt, vissza kellett szaladnom, de már a többiek hátán volt hely számomra. - A bombák éles suhogásából hallottuk, hogy közel fognak esni, amit az első kettő becsapódása már jelzett, míg a harmadikat úgy halljuk, hogy ránk esik, és a következő pillanatban túl rajtunk kb. 15 m-re iszonyatos robbanás, a többi fokozatosan távolodva robban. Az ijedségtől magunkhoz térve - egymás hátáról leszállva - az én fejem, fülem borzasztóan zúg, egyáltalán nem hallom a többiek beszédjét. A táborba való visszatérünk után is jó időbe került, míg elmúlt a fej és fülzúgásom, és némileg visszatért a hallásom is. Szerencsére táborunkban kár nem történt, egyedül egy gyengébb idegzetű bajtársunk kapott idegösszeroppanást. Kurszk különösen sok bombát kapott, hol sok tűz keletkezett. A tábori kórház gyógyszerraktára leégett, a betegek és a személyzet közül is, több halálesetet, sebesülést és légnyomást szenvedett. A villanytelepet is találat érte. 24h-kor járőrrel újból elindultam, melyre már lecsendesült az ellenséges légitvekenység.

Idő: változó, délután kevés záporosó volt.

1942. július 8. - Szerda, Áp.: ua.

Éjfél után a táborba visszatérve, már mindenki lepihent az őrészen kívül, mely után járőröm is kényelembe helyezte magát, és megpróbált pihenni. Az embereken a kimerültség jelei láthatók - különösen azokon, akik most vannak először kinn - a szokatlan körülmények miatt. Reggel az idegösszeroppanásos bajtársunkat kórházba vitték. Orvosunk az én fülemet is megnézte, és bal fülemben dobhártyarepedést állapított meg. Egyébként semmi utóhatást nem érzek. A tábor még hatékonyabb álcázása rendeltetik el. A gyengébb idegzetűek már előre félnek az éjszakától. Este Kurszk-ban dolgozó német, "Todt" szervezet munkaszolgálatos fiataljait hozták ki éjszakára - a városra nehezedő légitámadások miatt - és itt a fák alatt húzódtak meg szétszóródva. Vacsora után én is korán lefeküdtem, de nem volt zavartalan az éjszakám az ellenséges légitvekenység miatt, mely most szerencsére nem volt olyan pokoli, mint eddig.

Idő derült, meleg.

1942. július 9. - Csütörtök, Áp.: ua.

Reggel szigorú parancs érkezik a tábor fokozottabb álcázására az óvóhelyek szilánkbiztossá tételére. - Ez a nap jórészt igénybe is vette. A nap, néhány ellenséges felderítő tevékenységtől eltekintve nyugodtan telt el. A késő délutáni órákban parancs érkezik egységünkhöz a holnap reggeli elvonulásra, melynek mindenki örül, csak még ezt az éjszakát vesszéljük át szerencsésen. - Az előkészületeket az elvonulásra megtettük. A sötétség beálltával nyomasztó csend űlt az erdőre, melyet viharellőitnek vélünk, amit csak a szokásos szúnyoginvázió zavar. Ezeket csak a búvóhelyein, váltott cigarettázással tudunk némileg távol tartani. A szokatlan csendben az idő már éjféle jár, amikor meghalljuk az első repülő zúgását, mely nagy magasságban húz el felettünk Kurszk felé. Fényszórók keresése közben a város felett keletnek fordulva, ahogy jött, úgy el is ment. Röviddel ezután még egy gép tette meg ugyanezt az utat. Rossz előérzetünkben most kellemesen csalódtunk.

1942. július 10. - Péntek - Tim

Virradatkor már mindenki talpon. Gyors kocsira pakolás, és 3h 30-kor indulunk a táborból. Két hét borzalmas emlékeivel az erdőből kiérve, megkönnyebbülve sóhajtottunk fel. Kissé hűvös reggel kanyarodunk fel a Tim-i útra, hol pár órai menet után elérjük a téli álló harcok színhelyét, hol borzalmas látvány tárul a szemünk elé. A nehéz fegyverek becsapódásaitól a föld valósággal fel van szántva. A harci sávba került falvakból csak az üszkös romok maradtak. Ehhez hasonlót még a múlt évben sem láttam. Vajon merre lehetnek a falvak szerencsétlen lakói? Az ide-oda hullámzó téli harcok és a mostani támadások miatt, amerre csak ellátunk az útról harci eszközök roncsai, ember- és lóhullák borítják a területet, melyek eltakarítása folyamatban van. Az aknásiított területeken járni tilos és veszélyes melyeket jelzőtáblákkal jelöltek körül. E területek elhagyása után sem valami szívdertítő a látvány. A romba dőlő falvak kitépített elmenekült lakóinak karavánjai igyekeznek vissza. Ha tudnák, mi fogadja őket, tán oda sem mennének. A házilag össztakolt kordékat - melyeken apró gyerekek és némi rongyos takaró van, a család nagyjai vonszolják, mert a szovjet katonák igavonó állataikat elvették tőlük, ha volt egyáltalán? A karavánokhoz tartozó nagyobb gyerek az előre vonuló katonák által útszéle dobált kenyérhéjat üres konzervdobozt szedegetik össze, hogy ujjakkal az esetleg bennmaradt valamit éhségük csillapítására [kiszedjék]. - Ha valahol pihenőre megállnak, aki teheti főzéshez kezd, ha egyáltalán van mit? Szerencsések kiknek egy kis burgonyájuk van, mert kenyeret is csak ezzel tudják pótolni. Az útvonalon nagy az utánpótlás szállítás és a csapatvonulás. Kurszk-tól a csapatok egységekben vonulnak a frontvonal felé. Végre 13h-kor elérjük Tim-et, és a város nyugati részén szétszórt házakból álló külterületen sátor táborot vertünk. Mivel a zászlóalj törzs postakezelője Kormos József őrzetető tényleges korunkbeli barátunk is hozzánk csatlakozott, így háromszemélyes sátor építettünk. Jó humorát ismerve, társaságában jól érezzük magunkat. Délután a lakossággal beszélgettünk, kik tele vannak panasszal, hogy mit kellett átélniük a szovjetek városkiürítése kapcsán, melynek védelmére a szovjet vezetők, mintegy 100 főnyi csoportot hagytak a városba, kik rövid ellenállás után feladták a várost, és fogságba estek. Ezután megnéztük a közeli dombokon épült orosz állásokat melyek a város védelmét

szolgálták volna, és amelyeket a lakossággal építtettek meg, de feladatukat már nem tölthették be. A Sztarij-Oszkolból jövők elmondása szerint a város romokban hever, és az úgynevezett „Halálvölgyben” 30 000 orosz van körül zárva, és felszámolásuk folyamatban. Eddig már 8000 halottat temettek el. E hírt a fővezérség esti jelentése is megerősítette. Az estével korán lefeküdtünk, hogy a durnevői erdőben átélt két hét után, a szűnyogmentesnek és nyugodtnak ígérkező helyeken kialhassuk magunkat. A jó puha gyepszénán nemsokára álomba merültünk.

1942. július 11. Szombat - Sztarij-Oszkol

A valóban nyugodt éjszaka után 3^hkor kellemesen ébredtünk és gyors málházás után 3h 30-kor indulás Sztarij-Oszkol felé. A felvonulási úton hullámozó több nemzetiségű alakulatok német egységei között - általunk eddig nem látott - idegen keleti arctípusúakból álló csoportokat fedeztünk fel, német egyenruhába öltözve. Érdeklődésünkre elmondták, hogy ők múlt évben fogságba került szovjet hadifoglyok közül álltak német szolgálatba, hogy részt vegyenek - a szovjet által erőszakkal bekebelezett - különböző volt köztársaságaik felszabadításában. E csoportok, zubbonyaikon viselik volt köztársaságuk címerét, de arcuk is elárulja faji hovatarozásukat. Ezeken kívül még eddig nem látott haderő is van az előre vonuló között, mely spanyol „Kékhadosztály” nevet viseli. Mi úgy véljük, Franco ezzel a hadosztállyal törleszti azt a „véradósságot”, melyet a német náciizmus adott a spanyol fasizmus győzelméhez. (Ui: hogy hol kerültek bevetésre, nem tudjuk. Velük többé nem találkoztunk.) 10^hkor érkezünk Sztarij-Oszkolba. A város valóban romhalmaz, mely néhol még most is füstölög. A kihalt városra látszik, hogy az utcák erőddé voltak építve, és csak lángszórós rohamosztagok boldogultak velük. Egyébként a város szép fekvésű és a délkeleti oldalán egy régi vár maradványával, festői képet nyújt az alatta húzódó mészköves szakadékokkal. Kár, hogy a várost ily pusztulás érte. A város északnyugati részén egy volt romos kastély jegyenefákkal szegélyezett pusztló gyümölcsöseben sátorbort verünk, és a jó időt kihasználva az Oszkol folyóban megfürdünk, ruhát mosunk, tisztálkodunk, melyre rég nem volt lehetőségünk. Hír szerint pár napig itt maradunk.

1942. július 12. - Vasárnap - Sztarij-Oszkol

A szép napos időt mindenki igyekszik kihasználni, és az Oszkol folyóban egész nap mosás, fürdés, melynek medrét finom homok borítja. Különös esemény nem volt.

1942. július 13-14. - Hétfő. Kedd - Sztarij-Oszkol

Tábori csendőreink a városba elfogtak egy fiatal suhancot, ki orvul katonákra lövöldözött. Kihallgatása után a város főterén felakasztották, és pár napig - elrettentő példának felakasztva hagyták. A mellébe - mint mondják - a partizánok jelvénye van tetoválva. Egyébként - mint hírlík - a városban sok a bujkáló partizán, és éjszaka nem tanácsos az utcákon járkalni. Itt a városszéli táborunk környékén nyugalom van, és ez hangulatunkra is kihat.

1942. július 15. - Szerda - Áp. Ua.

Helyzetünk változatlan. A legénység részére továbbra is pihenő van. Délután az egyik híradós osztagnál találkoztam T. Kiss Márton szoboszlói villanyserelő öccsével. Ugyancsak délután parancsot kap a zászlóaljtörzs a holnapi előrevonulásra. Előkészületek megtéve. Este parancsot kapok három fő részére való 2 napi élelem felvételezésére, valamint arra, hogy két fővel reggel a városba megyek az ott felvételezett csomag őrzésére, amíg a zászlóaljtörzs az előrevonulás után 2 tehergépkocsit visszaküld értünk. Nem sok ígérő megbízatás a városban hármunk részére. A zászlóaljparancsnok és a törzs egy szűkebb része, még ma megy.

1942. július 16. - Csütörtök - Krasznaje [Krasznij Osztrov]

Hajnali 2h-kor ébresztő. A tegnap részemre adott parancs megváltozott, mivel a javítás alatt lévő 2 tehergépkocsit az éjszaka sikerült üzembe helyezni és a városban lévő rakományát magunkkal vinni. Így együtt indultunk útnak. Menet cél egyelőre Osztrogozsszk. Az útviszonyok Cserjankán át a Novij-Oszkolig vezető főútvonalon jó volt, és a nagy forgalom dacára is jó előrejutást biztosított. Itt a főútvonalakról Keletnek térve, dombos erdős vidékeken átvezető - néhol sáros - utak már nehéz előrejutást biztosítottak dacára, hogy német és magyar útkarbantartó osztagok nagy erőfeszítéssel dolgoznak járhatóvá tételükön. Az útközben tartott rövid ebédszünet után a délutáni órákban érkezünk Krasznaje-ba. E harcok alatt sokat szenvedett helység látványa sem valami szívderítő, különösen, ha figyelembe vesszük a sok tatóngó bombatölcsért, melyek nagyobb ellenállásról tanúskodnak. A helyiség ahová beszállásolunk - a sok benne hagyott szemérről ítélve bizonyára az oroszok is katonai szállásnak használták, ami csak a kitakarításuk után vált beköltözhetővé. Többben az utca füves részén sátrakat állítottunk. Ideérkezésünkkor a gh.-nak sikerült egy borjút venni, melyből szakácsaink finom vacsorát főztek. Elhelyezkedésünk után lemosakodva körül néztünk a helységben. Szállásunkkal szemben a nagy térség közepén áll az egykori templom, melynek falait alaposan kimarta az idő. Hatalmas épület, kereszt alakú alapokra építve. Sorsát ez sem kerülte el, mint a többi eddig látottak. Nagyságánál fogva ebben is volt színház, mozi, raktár, most a harcok alatt lóistálló funkciót is betöltött. Azon helységekben, melyek egykor templommal is rendelkeztek, az effajta látvány már természetes számunkra. Különösen nekünk, kik már másodszor járunk itt. A templom előtti téren két nagy német páncélos javítását végzik, melyek egyikének hiányzik a páncéltornya, amit egyik útközeten lelőttek róla. Személyzete csupa 18 év körüli fiatal, kik szorgosan végzik a javításokat. Este parancs a hajnali továbbindulásra. Az éjjel szolgálatba vagyok, mely alatt az ellenséges légitámadó tevékenység élenk volt. Itt nem, de a környéken bombát is dobtak. Idő derült, éjszaka hűvös.

1942. július 17. Péntek - Sztarij-Oszkol

Az este kapott parancs szerint hajnali 3h-kor indulás Alexejevkan át Osztrogozsszk felé, ahová 8h-ra érkezünk. A város bejáratánál megnéztünk egy szovjet harcokcsit, melyben benne a személyzet szénné égett holtteste. A város csupa romhalmaz. Az utcák tele vannak hadieszközök roncsaival, egy mellékutcában egy szovjet bombázó roncsa fekszik. Itt ágaznak szét az utánpótlást szállító oszlopok útvonalai a különböző frontszakaszokra. Az összetorlódozott oszlopok alig tudnak továbbjutni. Mi is délig veszteglünk a város központjában, így van időnk jobban körülnézni. A város központja - különösen a bazármedy - szenvedett igen sokat. Itt közel hét templomot számoltam meg, melyek nagyobb része inkább romoknak mondhatók, dűledező falaival. Ezek is hasonló funkciót töltöttek be, mint a már eddig látottak. 12h-kor sikerült kijutnunk a városból, és a Tikaja-Szoszna folyón keresztül Kamenka felé folytattuk utunkat. Kiérve a szántóföldek közé, eddig még soha nem tapasztalt ellenség zúdult reánk. A mezei böglyök milliója támadt az úton vonuló oszlopokra, és a szemtelen csipkedésükkel sok bosszúságot okoztak. Különösen a fogatolt oszlopoknak gyűlt meg velük a baja, mert lovaikat - a nagy meleg ellenére is - kénytelenek voltak takaróval védeni, és állandóan hajtani róluk, hogy némileg nyugalomba tudják tartani őket. Itt a határba itt-ott látható bevetett föld, de túlnyomó része műveletlenül hagyott. 14h-ra érünk Kamenkára, hol szakácsaink ebédfőzéshez látnak. A vidék itten kellemes látványt nyújt, erdős, dombos felszínével. Amíg az ebéd megfő, igyekszünk mosakodásra való helyet keresni, melyet a közeli dombok között egy csodálatos kis tóban meg is találtunk, melynek vizében sokáig tartózkodni kellemetlen hidegsége miatt. A község mellett van egy óriási fogolytábor német őrizet alatt. Az ebéd befejeztére megérkezett a - már előreküldött - motorkerékpáros hírvivőnk, ki megtalálta az előre jött zászlóaljparancsnokot az egyik szomszédos faluban, hol a szállás már biztosítva van. A hozott parancs szerint már indulunk is, és az esti órákban megérkezünk. Ezen utunkon sok szétlőtt orosz tüzérségi állást láttunk, környékünkön bűzlő lóhullákkal. Az emberhullák már eltemetve. Új helyünk egy völgyben meghúzódó, kevés házból álló kis falu, mely egy kolhoz épületei körül terül el. Szállásunknak a kolhoz fából épült apró magtár épületei van kijelölve. Tisztatlanságuk miatt ma éjjel sátrakban alszunk. A kis falu jó csendes helynek látszik. A lakosság kissé bizalmatlan, melyen nem is csodálkozunk, mert - mint mondják - e félreeső kis falut eddig elkerülték a csapatok.

Idő derült, meleg.

1942. július 18. - Szombat - Sztovjanov-Dalnij [?]

Reggel hozzáálltunk a magtárhelyiségek rendbetevéséhez és az elhelyezkedéshez, mert állítólag itt hosszabb ideig fogunk tartózkodni. Ugyanis az otthon maradt rádiós és távbeszélő csoportot, valamint az alánk rendelt - még útban lévő - századainkat itt várjuk be, hogy azután részt vehessünk a hadműveletekben. Az elhelyezkedés után szétnéztünk a faluban, beszélgettünk az emberekkel, és mivel látjuk, hogy nem vagyunk hozzájuk szigorúak, kezdenek bizalmasabbak lenni hozzánk. A kolhoz teheneit széthordták, és majdnem minden háznál van egy, mely nagy segítség a családok élelmezésében. Néhány baromfi és egy-két sertés is kerül a házak körül. Itt-ott még az öregek, egy-két család méhvel is foglalkoznak a régi süvegkasos módszerrel.

1942. július 19. - Vasárnap - Áp: ua.

Mivel a falu szélén a dombon van egy öreg szélmalom, hol az itt élők a gabonajárandóságait őröltetik meg, a kolhozból búzát szereztünk, és az öreg molnárral megöröltettük, hogy néha változatosság tehessük élvezésünket. Ezért az öreg molárnak a gh. dohányt és cigarettát küldött, melynek nagyon megörült, mert ilyesmihez, mint mondják, nehezen jutnak.

1942. július 20. - Hétfő - Áp: ua.

Délelőtt parancsot kapok, hogy járőrömmel - biztonságunk érdekében - nézzek körül a faluban. Ennek során semmi gyanúsat nem láttunk, melyből rosszra következtethettünk volna. Egyedül a falu végén lévő bozótosban találtunk egy csomó otthagyt orosz tűzérési löszert, mely ágyú hiányában úgysem használható. A dombvonulaton - a biztonsági őr részére - egy olyan felállítási helyet kerestünk, ahonnan a falut és környékét, annak minden mozgását láthatja.

1942. július 21. - Kedd - Áp: ua.

Délután zsoldfizetés, mely során a mai naptól kapjuk a harcos pótdíjat is, mivel itt már harcoló csapatok övezetében vagyunk. A nap folyamán említésre való esemény nem volt.

1942. július 22. - Szerda - Áp: ua.

Valami - általunk ismeretlen - okból, ma reggel elrendeltetik a falu házainak átkutatása, lőfegyver rejtegetéssel kapcsolatban. Nem tudjuk elképzelni, mi indok van erre, amikor a lakosság békés élete és a velünk szemben megnyilvánuló szimpátiájuk semmi okot nem ad rá. Még szerencse, hogy nem razziaszerűen van elrendelve, mert az riadalmat és ellenszenvet váltana ki a barátságos népből. A végrehajtásával azonban engem és járőröm két tagját bízták meg, valamint a - most rendszeresített - csapatcsendőrt, akit - visszataszító magatartása miatt - mindenki utál! Ti. annyit már tudunk róla, hogy - rendfokozata meghagyásával - a hivatásos csendőrállományból menesztették, és most, mint tartalékost a hadseregnél mint tábori csendőrt alkalmazták, de itt már kakastollat nem visel. Bizonyára a többi alakulatoknál is vannak ilyen minőségben. - A mi tábori csendőrüknék (eddigi ismereteink alapján) a szellemi és intelligencia szintje a határérték alá sorolható. A járőröm két tagjával előre megbeszéltem a házkutatások leghumánusabb alkalmazását, nehogy a lakosságból ellenszenvet váltsunk ki. Egy ideig nem is volt semmi baj. A baj a csapatcsendőrünkkel kezdődött. Ti. a falvakban még most is maguk szövik szerény háztartásukhoz szükséges ruhaneműiket, melyeket készségesen szedtek ki ládákból, hogy megmutassák, ott sem rejtegetnek semmiféle fegyvert. Az egyik háznál egy szép háziszóttos darab megtetszett a csapatcsendőrnek és kiemelte, hogy az néki kell, és ő azt elviszi. Közöltem vele, hogy ehhez joga nincs, és ha nem akar velünk kellemetlenségbe kerülni, azonnal tegye vissza, mert ő is hallotta az ezzel kapcsolatos hadseregparancsot, mely tiltja az ilyesmit. Ezzel a vele szembeni fellépéssel, mélyen sértve érezte törzsmesteri rangban pöffeszkedő személyét egy szakaszvezető által, de látva két beosztottam vele szembeni magatartását is, visszadobta a háziszóttot a háziak ámulatára, kik egy szót sem értek vitánkból. Délután abba hagyva a mai napról e feladatot, jelentésem beadásakor közöltem Tóth hadnaggyal az esetet, egyben azt is, hogy ezt az embert ilyen feladatok végzésére rajomhoz csatlakozni nem engedem, mellyel kapcsolatban egyetértését adta.

Idő változóan esős.

1942. július 23.-24. - Csüt. Péntek - Áp: ua.

A tegnapi feladatunk folytatása, de már csapatcsendőr nélkül. Mivel időnk van, nem sietünk feladatunkkal, inkább az emberekkel beszélgetünk, hogy bizalmasabb kapcsolatot teremtsünk velünk, ugyanakkor gyarapítsuk orosz nyelvismeretünket, melyre a gyerek a legjobban használható, és feladatunk végzéséhez is szükséges.

1942. július 25. - Szombat - Áp: ua.

A mai nappal befejeztük a „házkutatásokat”, amelyre semmi szükség nem volt ebben a barátságos lakosú kis faluban. Úgyszintén a mai nap érkezett ki a zászlóaljtörzsnek az a része, melyet Miskolcon hagytunk továbbképzésre. Az öröm nagy és mindnyájan érdeklődésünk [!] az otthoni hírek után. Hazai csomag és levélpostát is hoztak magunkkal.

1942. július 26. - Vasárnap - Áp: ua.

Amennyire a körülmények engedik, a vasárnapot igyekszünk megtartani. Ilyenkor leginkább kártyázás és sakkozás folyik. A nap folyamán parancsot kapok, hogy holnaptól kezdve a környéken járőr, illetve anyagfelderítő és gyűjtő szolgálatot teljesítik járőrömmel, mely a - harcok során hasznavehetetlenné vált - gépjárművek esetleg még használható alkatrészeinek kiszérésére vonatkoznak. E feladatra járőröm kiegészítőként két fővel, akik ismerik a motortartozékokat. Suhajda zászlóst elküldik, bizonyára unja a tisztikar a társaságát, kinek személyével kapcsolatban nekünk is megvan a véleményünk. Azt hiszem, vele is úgy járunk, mint a csapatcsendőrünkkel.

1942. július 27. - Hétfő - Áp: ua.

A tegnapi parancs értelmében megkezdem járőrszolgálatomat. Velünk jön Suhajda zászlós is. Rövid menet után egy tehergépkocsi roncsot találunk, melyet a zászlós szerint szét kell szedni, és a használható részét a táborunkba kell beszállítani. Mivel az idő csepergő esős, így nagy káromkodások között folyik a munka. A zászlósunk odahaza gépkocsirész üzlete van, így a részére alkalmas darabokat magához veszi, csak azt nem tudjuk, hogyan akarja hazajuttatni? Innen hazafelé csomagküldés nincs! A kiszertelt és kézben szállítható [alkatrészeket] az estével beszállítottuk. A zászlós úr holnapra egy gépkocsit kért, de a zászlóaljparancsnok benzinhány miatt nem ad, és a hangulatából úgy látom, e feladatot nem sokáig fogjuk vezetni. Este megbeszéltük Suhajda zászlóossal holnapi útvonalat, melyre - mint mondja - ő már nem fog jönni. Azt hiszem, mi meg nem is fogunk anyagot találni!

1942. július 28. - Kedd - Áp: ua.

A reggeli portyázásra való indulást megelőzve a zászlóaljparancsnok visszavonja az este kiadott utasítást, hogy anyaggyűjtés helyett élelem gyűjtésével próbálkozzam. (Ebből sem lesz semmi, mert a lakosságnak is alig akad valami az asztalára, nem hogy nekünk tudna valamit is adni.) Meglátszik, hogy most jött először ide, nem ismeri a körülményeit az itteni népnek. Elindulásom pillanatában jön az „örök” „éhes” úr. Béres! Megértette az őrnagy urat?! Most csak azt mondom, hogy részemre is gyűjtsön... (melyre szörnyű indulatba jöttem, és hogy ki ne törjek magamból, nyomban folytattam) természetesen a maga részére is! Ekkor aztán megmondtam, hogy „egyes” személyek részére nem gyűjtök, érje meg mindenki azzal, amit kap. Harácsolni nem fogok. Letisztelegtem és otthagytam. Mivel hadművelési területen vagyunk, itt másképpen viszonyulunk a kiadott parancsok intézkedések végrehajtásához - mint odahaza - főleg ha ilyen személyek akarják azt végrehajtani, néki még fogalma sincs róla, hová jött. Járőrözésem útvonalát tetszés szerint választottam. A mai nap, tőlünk É-ra lévő Jarki községbe mentünk. Fő feladatunk a gyanús személyek felkutatása, az élelemszerzést csak mellékesnek tartjuk, mivel mi a már másodszer itt járók tudjuk, hogy nincs kilátás az ilyesmire. Őt főből álló járőrrel indultam a kb. 3 km-re lévő faluba. A vidék szép dombos, erdős, de részünkre barátságatlanok tűnik. Egy mély völgyön kell áthaladnunk a faluba, mely a szemközti dombvonulat lankás oldalán húzódik meg. A vidék szép fekvésű, változó terephullámokkal, azonban barátságatlan mivel a földet emberrel is magasabb gaz borítja a múlt év őszén elmaradt talajművelés miatt. A völgy nyugati oldalán merészen hajlik a domb oldala, hol csak gyalogosan lehet leereszkedni, melyet kővel leelő borít, és amelyen békésen legelészik a falu néhány tehene. Jobbra erdőségek húzódnak a dombokon és völgyekben, melyet bizonyára át kell még kutatnom néhányszor, míg itt leszünk a környéken. A faluba érve tartózkodóan fogadtak bennünket, mert nem tudták mi járatban vagyunk. Először is a sztaroszta-hoz (bíróhoz) mentünk, ki igen jó modorú idős bácsi. Megkértük, hogy a lakossággal együtt legyenek segítségünkre a nem közeli való idegen elemek felkutatásában, melyre készséggel vállalkozott. Elmondása szerint alig van éjszaka, hogy egy-két kóborló fel ne zavarna néhány családot civil ruha és élelem követeléseiükkel. Elmondása szerint, ezek nagy része a már általunk megszállt területre valók, és megszöknek az orosz hadseregből és éjszaka a magyar

rajvonal egy nem kellően őrzött részén pedig átosonnak, így próbálják a hadifogságot elkerülve hazajutni. Viszont a követelődésükkel az itteniek ellenszenvét vonják magukra. Az élelmiszer után érdeklődve a bíró elmondta, hogy e tekintetben a falu nagyon szegény, és szerencsés az a család, melynek sikerült kevéske gabonát megmenteni. Legtöbben arra a kis állati termékre vannak utalva, ami a környezetükben előadódik. Legtöbb családnál a krumpli pótolja itt is a kenyeret. Így nem is foglalkoztunk tovább a témával, tudva, hogy a többi faluban is hasonló a helyzet. Délután visszatérve állomáshelyünkre, leadtam jelentésemet a járőrszolgálatról, utána pedig elbeszélgettem feletteseimmel a napi tapasztalatokról az itteni nép életkörülményeivel kapcsolatban, amelyeket én mindnyájuknál jobban ismerek.

1942. július 29. - Szerda - Áp: ua.

Járőrömmel ma ismét Jarkiba mentem. A lakosság már barátságosabban fogadott bennünket. Különösen a fiú gyerekek kötöttek hamar ismeretséget velünk, és egy kis cukorkáért, látszólag használatáért hálások voltak. A felnőttek is csatlakoztak a gyerekekhez, így volt alkalmunk a beszélgetésre különböző dolgokról. Járőröm tagjainak tetszik ez a „kirándulás”, kik - a két beosztottamon kívül - önként jelentkezők közül áll. Számomra az a fontos, hogy mindegyik megbízható komoly ember, akikre minden helyzetben számíthatok. Főleg Hajdú, Bihar, Békés és kunsági emberek, akik velem mindenkor szívesen jönnek. Hazatérőben az egyik útból eső erdőt átkutattuk, hol semmi gyanúsát nem találtunk.

1942. július 30-31. - Augusztus 1. - Áp: ua.

A fenti napokon a környékbeli falvakban, erdőkben és utakon portyáztunk, több-kevesebb eredménnyel. Az itteni tartózkodásunk nyugalmasnak mondható az előzőekhez képest. Dacára, hogy a mi meglátásunk szerint a lakosság élelemellátása szegényes, azért hol itt, hol ott mindig tudunk venni valamit tőlük, hogy a kincstári vacsorákat kissé hazai ízűvé varázsoljuk, melynek költségeit közösen fedezzük, akik egy szálláson vagyunk. Ezért a falunkat „mezes-vajas” falunknak hívjuk. Mivel a járőrözés beosztásomnál fogva az én állandó feladatomban, és amelyre nem vihetem mindenkor az egyetlen tolmácsunkat, elhatároztam, hogy amennyire tudom, megpróbálom az orosz nyelvet elsajátítani. Erre leginkább a gyerekeket használom fel, akik ilyen-olyan kedvességekért, minden tudásukat beadják a tanításba, mert ők is szívesen tanulnak a mi nyelvünkön, melyet bámulatos könnyen tanulnak. A hét utolsó napjaiban asztalosaink a falu központjában felállították az apostoli kettős keresztet, melyet augusztus 2-án avatunk fel. E napra ünnepi ebéd van kilátásban, melyre szakácsaink tészta is sütnék.

1942. augusztus 2. - Vasárnap - Áp: ua.

A mai nap mozgalmas volt és nem csak közöttünk, hanem az egész faluban. Mindenki tudta, hogy ünnepségre készülünk, és a lakosság ünnepelőbe öltözve összegyűlt a keresztnél. Az idősebbek még az imakönyvüket és imaláncukat is elővették. Az ünnepségre meghívtuk a VII. hadtestparancsnokot is. 11h-ra a zászlóaljtorzs felsorakozott az ünnepség helyszínén. 11h 20-kor érkezett a hadtestparancsnok képviselőjében egyik vezérkari századosa. Az ünnepi beszédet Pásztor őrnagy mondta. A kereszt jelentőségéről Orosz Ferenc karpaszományos szakaszvezető (aknaszlatinai tanító) mondott szép beszédet, melyet a megjelent lakosságnak Szász J. őrnagy tolmácsolt, kik könnyes szemmel - az őregek térden állva - hallgatták végig. Az ünnepség alatt egy tábla helyeződött a keresztre a következő magyar és orosz felirattal: „Oroszok! Itt járt a magyar hadsereg, ki vallást, földet, szabadságot visszaadta nektek!” Az ünnepelés a Himnusz éneklésével ért véget. A lakosság láthatóan örül a keresztnek, mely a zöld hanttal bevont hármasdomb közepén, léckerítéssel körbehatárolva, igen szépen mutat. Az ünnepség után díszebéd volt, délután pedig szabadfoglalkozás, mely során a lakossággal való ismeretségünket bővítettük.

1942. augusztus 3. - Hétfő - Áp: ua.

A mai nap, járőrömmel ismét portyázó szolgálatot végzek, és a szomszédos Csarevka faluba mentük. Itt a bíró vendégül látott bennünket ebédre. Igen barátságos ember, azonban a lakossággal és a frontvonalból idehelyezett menekültekkel szemben határozott magatartású. A faluban a rendet és fegyelmet tart, az aratási munkákat pontosan végezteti, melyet személyesen naponta ellenőriz. Őt is most választották bírának. Ebéd alatt elmondta, hogy a cári idő alatt az apja is bíró volt, de a bolsevisták a többi tisztviselővel együtt kivégezték, még az édesanyját is. Úgyzintén három bátyját, akik önálló családok emberként már pár hold földdel is rendelkeztek. Őt, mint a legfiatalabb családtagot - mert bíró volt az apja - 7 évi szibériai kényszermunkával sújtották több hasonló korú és kategóriába sorolt társával együtt. Mint elmondta, ebben az akkor alig pár száz fős faluban 37 embert végeztek ki a néhány holdnyi földjük miatt, mint burzsujnak nyilvánítottak. Ő a Szibériában elszünetelt hidegben egy életre szóló betegséget szerzett. A lábait mentek tönkre, hogy gyalog hosszabb útra nem tud indulni. A határbeli munkák irányítására is csak lóra ülve tud kimenni. Kérdésünkre elmondta, hogy Szibériában valóságos állati sorban éltek 7 évig. Az emberek ezreit vitték ki, mint politikai bűnösöket különböző táborokba, és szerencsés volt, aki élve hazakerült. Nem beszélve az igen rossz élelemzésről, bánásmódról és hogy ruházatuk csak az volt, amit kivittek magukkal. Beszélgetésünkön jelen volt a bíró apjának még egyetlen élő testvére, ki az elmondottakat megerősítette, mert őt is a deportáltak közé sorolták. Sok hasonló esetet mondtak még el, melyet sok volna bírni. Ezek után megköszönve a vendéglátást kis kitéréssel visszatértünk szálláshelyünkre.

1942. augusztus 4-9. - Áp: ua.

A fenti napok alatt rendszeresen végeztem járőr szolgálataimat más-más helységeken, illetve erdőkben. E feladatunkban nagy segítség a környező falvak lakói, kik azonnal jelzik a nem közeliük való egyének megjelenését. 6-án a csarevkai bíró üzent át, hogy előző este egy magas barna, angol bajuszt viselő fiatal a faluszéli egyik házból forgópisztolyával kizavarta a ház asszonyát családjaival együtt, és ott töltötte az éjszakát. Ötödmagammal és a bíróval átmentem, és a megmutatott házat körülvevő tolmácsom az ajtón beszólt, hogy aki benn tartózkodik, jöjjön ki! Meglepetésünkre egy ijedt arcú asszony jelent meg az ajtóban, rémülten nézve a rámeredő puskacső láttán, melyet rögtön másfelé fordítottunk. Kérdésünkre elmondta, hogy reggel, amikor ő idejött, az illető már nem volt a házból. Bizonyára még virradatkor eltávozott, mert nem látta senki. Ezután a falu alatt húzódo bozótosokat kutattuk át, eredmény nélkül. Ugyancsak 6-án este Jarki község bírója üzent, hogy sok kőborító egyén van a faluban, és sanyargatják a lakosságot különböző követeléseikkel. Még aznap este 12 órakor önként jelentkezőt toboroztam. 7-én hajnali 2hkor a járőr tagjait ébresztettem, mire szakácsaink is megfőzték a feketét és ½ 3h-kor a hozzánk csatlakozó Tóth hadnaggal elindultunk a hívós reggelen Jarki felé. Leereszkedve a faluba, a járőr őtosszta megkezdte a kutatást. Már a szélső házaknál őt személyt találtunk, kik nem tudták magukat igazolni. Némelyiket még az ágyból keltettünk fel. Mire a falu közepén lévő templomhoz érünk, 11 főt szedtünk össze. Meglepetésünkre itt egy szakasznyi német járőrrel találkoztunk egy főhadnagy parancsnoksága alatt, kik a falu másik végén kezdték a razziát. Ők komolyabban vették ezt, mert alaposan neki voltak készülve, és a falu közepén egy egész csomó gyanús alak volt összehalmozva. A kölcsönös üdvözlés és cigaretta szívás után az általunk összeszedetteket átadtuk, mivel mi visszatérőben még egy erdőt is átfésültünk. Az ilyen razziákon összeszedettek, elmondásuk szerint éjszaka megszőknek az orosz állásokból, mert mint mondják, náluk nincs leváltás az első vonalból, csak a veszteség pótlása. Ellátásuk is legtöbbször egy féltényerű szelt kenyér és 3 kockacukor naponta. Nekik a bozótos terepen éjszaka sikerült átjutni a vonalon [úgy], hogy nem vették őket észre, és a terepadottságokat kihasználva jutottak el ideig. Az általunk meg nem szállt falvak lakóinak panaszaik is érthető, mert az ilyen sűrűn előforduló esetek során a szőkevények, élelem és civil ruha követeléseik miatt állandó a félelmük, mivel nekik nincs. Visszatérőben az erdő átkutatása eredménytelen volt, és a déli órákban visszatérünk szálláshelyünkre. Távollétünk alatt a csarevkai bíró újból átüzent, hogy a tegnap keresett személy a faluban tartózkodik, melyre egy újabb járőr ment át, és a gyerekek titkos mutogatásai alapján egy bozótba megtalálták, ki pontosan hasonlított a tegnap megadott személyleíráshoz. Az illetőt a parancsnokság épülete előtt leültették, és mivel az ebédkiosztás folyamatban volt, egy adag gulyáslevest és egy szelt kenyeret adtam neki, aki láthatóan elcsodálkozott, nem tudta, hogy elfogadja-e vagy sem? Végül is jóízűen fogyasztotta el. Ebéd után megkezdődött a kihallgatása, mely során megtudtuk, hogy 24 éves tartalékos főhadnagy, polgári foglalkozása állami tanító. Kérdésünkre értelmes válaszokat ad, mely során elmondta, hogy azért szőkött át, mert már egy hónap óta van az első frontvonalban, és idegileg nem bírta. Viszont, hogy sikerült észrevétlenül átjutnia - a náluk terjesztett hírek miatt - nem tudta mitévő legyen? Eddigi magatartásunkból itélve úgy látja, a náluk rólunk terjesztett hírek hamisak, mert azok alapján nem adtnak volna ebédet a részére, hanem jól összeverjük vagy agyonlőjük. Most már csak attól fél, hogy a nála talált zsebpisztoly miatt (mely még a cári időkben való, díszesen munkált női pisztoly volt) melyet félelmében tartott magánál milyen elbírálás alá kerül? A kihallgatás végén megnyugtattuk, hogy őszinte vallomása miatt más elbírálásban lesz része. Ezek után így sóhajtott fel: „hej, propaganda, propaganda!” - Délután, mint rendes hadifoglyot kísértük a VII. hadtest kamenkai fogolytáborába. 8-án este Csarevkán járőrözünk, honnan a déli órákban értünk vissza. Ugyancsak a délelőtti órákban érkeztek ki a hozzánk irányított utász századok is. Elég sokára érkeztek ki. Úgy érzem, ezután komolyabb feladatok végrehajtásában lesz részünk. Délután a portyázásunk alatt talált - az oroszok által eldobált - lőfegyverekkel próbálövészetet tartottunk.

1942. augusztus 9. - Vasárnap - Áp: ua.

A mai nap pihenő, melyet tisztálkodásra fordítottunk. Délután megérkezik a parancs a zászlóalj előrevonására a Donig, melyre az előkészületek megtörténtek. Késő délután ijedtarú gyerekek szaladtak hozzánk, hogy a falu alatt két fegyveres partizán kőborol, és kérdegették őket. Nyomban utánuk eredtünk, de a völgyet borító sűrű gaz, és cserjebokrok miatt a kutatásunk, eredménytelen maradt, melyet a sötétség beálltával abbahagytunk. Elgondolkozom azon, hogy e nem éppen

barátságos vidéken való portyázásunk során, egyszer sem fordult elő, hogy ránk lőttek volna. Viszont a néha itt átmenő német katonákra, hol itt, hol ott - mint elmondják - rájuk lövöldöztek.

1942. augusztus 10. - Hétfő - Verkhnije-Marki

Hajnali 3h-kor indulás. Útirány: Kamenkán át Verkhnije-Markiba. Kamenka a vasúti anyagszállítás utolsó állomása. Idáig normal nyomtávon, innen tengelyen vagy átrakodással széles nyomtávú orosz kocsikkal folyik a hadianyag szállítása. A helység mellett nagy kubikgodrökben van egy nagy hadifogolytábor, melyet több ezres létszámra becsülünk. A vasútállomás állandóan ki van téve a légitámadásoknak. A további parancsig rövid időre megálltunk a helység melletti erdőben, honnan tovább menve, dombos vidékeken át érkezünk W. Markiba, hol sikerült házakhoz beszállásolnunk. Idő borult, hűvös, esős.

1942. augusztus 11. - Kedd - Áp: ua.

A front ide K-i irányba kb. 4-5 km., Ék-re 8-10 km-re van, és csendes időben a gyalogsági fegyverek zaja jól hallható. Reggel parancs érkezik zászlóaljunk gyalogsági harcra való bevetésére (mivel a vonalban lévő gy[alogs]ság a kedvezőtlen fekvésű terepen a megerősödő ellenséges tűzben csaknem elvérzett), mely ellen a zászlóaljparancsnok tiltakozik, mivel műszakiak - az amúgy is kevés létszámuk miatt - gyalogsági harcra csak elkerülhetetlen esetben vehetők be! Sajnos a helyzet ez, mivel a VII. hadtest alakulatainak jó része még útban van kifelé - mely igen vontatottan halad - és nincs a közelben tartalék gyalogság. Így a helyzet másként nem oldható meg. Egyébként a sebesültszállító oszlopok szünet nélkül hordják a sebesülteket a mögöttes segélyhelyekre. Délben megjön a parancs a bevetésre. Mivel egy századunk még most van útban kifelé, így csak az ittlévő két századdal, és a zászlóaljtörzs, felderítő, rádiós és távbeszélő csoportjával vonul fel, és kényszerül megoszlani egy gyalogezred harci sávján. Helyzetünket súlyosbítja, hogy - mint műszakiak - nem rendelkezünk komoly tűzfegyverekkel. Jelenleg a zászlóaljnak van 4 géppuskája, egy üzemképtelen golyószórója és 3 db. géppisztoly. Személyi felszerelésünk egy l. világháborús karabély 40 db tölténnyel és 2 db kézigránát melyet még hazulról hoztunk. Tartalék lőszer nincs. A tegnapi eső miatt leállt a lőszer szállítás, így a meglévővel vonultunk fel. A zászlóaljparancsnok a gépkocsikat azonnal lőszerért indította, mégis kellemetlen érzés lett úrrá az embereken, mivel e kevés lőszer addig tart, míg hozzányúlunk. A támogatásunkat segítő tüzérség is hasonló helyzetben van. Délután kimegyünk a rajvonalmögé, és a zászlóalj elosztva felvonul a vonalba. A terep elképzelhetetlen rossz, hullámos, melyet embermagasságú gaz borít, melyben a látás csak néhány méter. Itt-ott találunk néhány harcban kimerült gyalogost, kik tájékoztatnak a körülményekről, s mint mondják, szemben komoly tűzfegyverekkel felszerelt lövészek vannak, és uralják a terepet. Jelenleg csend van. Igyekszünk mi is kiismerni a terepet. Az itt lévő tüzérbemérőtől értesülünk, hogy a lövegekhez megérkezett a lőszerutánpótlás. Ez némi remény a számunkra. A kb. egyórányi csendet erős ellenséges aknavető tűz zavarja meg, mely után támadás várható. A saját tüzérségünk is beavatkozik, és jól irányított lövéseikkel egymás után halgatnak el az ellenség aknavetőit. Ez idő alatt megindult ellenünk a gyalogság támadása, melyek sorait a jól irányított tüzérségünk alaposan megritkította, mielőtt még vonalainkat elérték volna. Még így is sokan bukdácsolnak felénk a nagy gazban a náluk támadáskor szokásos „huri - huri” kiabálással, mely nekünk arra volt jó, hogy hamarabb észrevettük őket, és kevés lőszerünket pontos célra használtuk. A mind súlyosabbá váló harcok és az ellenség által állásaink megközelítése során már minden elveszítettnek látszott, amikor a zászlóalj egész vonalán elhangzik az „ellentámadás” vezényszó. Kézigránataink kidobása után állásainkból kiugrálva a fölünk alig néhány méterre lévő és vodkával alaposan beitatott ellenségnek rohanva, e váratlan támadástól és villogó szuronyaiktól megtorpanva, itt-ott néhány szurony és puskatás csattanás után az összekavarodott arcvonalon futással hagyták el a helyszínt, és kerestek a gazban menedéket, ahová mi nem követtük őket. Az ellentámadásunk alatt érkeztek meg lőszer hozó gépkocsijaink is, kik vakmerő bátorsággal robogtak a harc színhelyére. Talán ezek váratlan és gyors megjelenése is befolyásolta az ellenség meghátrálását?! A lőszer gyors ledobálása után sebesülteinket a kocsira rakva vitték az elsősegélyhelyre majd kórházba. A harc utáni csendben sikerült a veszteséget megalapítani, mely kb. 30-40% [?]. Szerencsére halott kevés, sebesült több. A két századunk parancsnokai is elesetek a harcok alatt, akik pótlására a zászlóaljtörzstől Tóth hadnagyot és Siteri főhadnagyot vezényelték át ideiglenesen. Az ütközet után vonalainkat kissé hátrébb helyeztük kedvezőbb fekvésű terepre, amelynél a harc képes legénység csak már 60-80 méterre van egymástól. Az estével a tüzérséghez erősítés érkezik. Gépkocsijaink folyamatosan szállítják a lőszerutánpótlást, tüzérségünk pedig szórványos tűzzel támogatja zászlóaljunk megritkult vonalát.

A nyomasztó éjszaka ólomlassúsággal telt el.

1942. augusztus 12. - Szerda

A nap folyamán főleg felderítő csatározások folytak. Közben a tegnapi harcok helyén maradt halottakat és tegnap nem talált sebesültet az ide rendelt zsidó munkaszolgálatosok szedik össze, melyet az oroszok meg-megzavarnak. Délután újból elkecseregett harcok alakultak ki. Egyik századunk arcvonalát az ellenség megközelítve a megsebesült szakaszparancsnok zászlóst négy orosz el akarta cipelni, melyet észrevett a tőle nem messze lévő cigány honvéde, és utánuk eredt. Mielőtt észrevették volna, hármat gyorsan agyonlőtt, a negyediket már - ki nem akarta elengedni sebesült foglyát - puskatással ütötte le. Ezután hátra bújva hozta vissza parancsnokát az elsősegélyhez. Szerencsére e harc rövid ideig tartott, melyet sikerült visszavetni. A zászlóalj - még mindig kedvezőtlen - vonalát ismét hátrább hoztuk, és az elhagyott állásainkat az oroszok igyekeztek megszállni, melyeket a megerősödött tüzérségünk útegei állandóan tűz alatt tartják [!]. Este megérkezett a 13. gyalogezred, mely leváltotta a zászlóaljat. Az ezred komoly tűzfegyverekkel van ellátva legalább is a mieinkhez viszonyítva. Közben lesújtó hírt hallunk, hogy az egyik századunkhoz a harcok alatt áthelyezett Tóth főhadnagról reggel óta semmi hír. Gránitz Pál a hadnagy tisztilegénye - mielőtt a zászlóalj levonult volna - felszerelt, és a sötétben a század arcvonalán a keresésére indult, amelyet már a gyalogság kezdett megszállni. Kb. másfél óra múlva vissza is tértek épségben, csak a szőr volt a szokottnál is nagyobb az arcukon. Ugyanezt elmondhatjuk magunkról is. Úgy látszik, az ilyen szokatlan körülmények között, még a szörzet is jobban nő az ember arcán. Zászlóaljunk elég komoly veszteséggel vonult le az anélkül is kevés létszámához képest. Úgy látszik a zászlóaljtörzset a múlt évi szerencse most is kíséri, mert közöttünk kisebb sérüléseken kívül, egyéb nem történt. Gépkocsijaink az éjszakai órákban visszazsárlítottak bennünket a táborhelyeinkre. En erős meghűléssel gyengélkedőre mentem.

1942. augusztus 13. - Csütörtök. - V.-Marki

Századunknál a legénységet átcsoportosítják és spanyolbakokat készítenek. A Don folyó e szakaszán Korotojaktól Keletnek fordulva Scsucsjeg, innen Délnek, egy derékszöget képez, melyben az ott lévő alakulatok ki vannak téve az ellenség ágyúai kereszttűzésének. Hadvezetőségünk ittlévő egységeit a háromszög átlóvonaláig visszavonta, ahol új védőállás épül, és ezek elé készülnek a spanyol bakok. Értesülésünk szerint a Don vonalán állóharcra rendeződünk be, mert fölünk Északra a németek, Délre pedig az olaszok frontján lassú [az] előrenyomulás a mind erősebbé váló orosz ellenállás miatt. A magyar front egyes szakaszain a Don folyó túlszárnyára átkelt egységeket is visszarendelték. Az állóharcra való berendezkedés során a tűzvonalba eső falvak lakosságát minden ingóságokkal a hátrább lévő településekre irányítják, és helyezik el. Légi felderítőink értesítése szerint a kiürített háromszöget az ellenség kezdi megszállni a Donon épített bürühídon átvonulva, amelyet tüzérségünk tűz alatt is tart. A harcok még mindig komolyak, mert az oroszok állandóan kapják az erősítést.

1942. augusztus 14. - Péntek. - Áp: uaz

Századaink folytatják az állóharcra való akadálykészítést, melyeket éjszakánként utászaink zsidó munkaszolgálatosok segítségével építenek be a senki földjére, hol néha aknavető tűzet is kapnak. A bevetésünk óta gépkocsijaink állandóan szállítják a lőszer a tüzérség és gyalogság részére, és műszaki anyagot a vonalban lévő szolgálatunk egységeink. Visszafelé pedig a sebesülteket hozzák a segélyhelyre. A zászlóaljtörzs parancsnoki kara Kresztcsikiben [Hresztiki?] maradt a műszaki munkálatokat irányítani, a többi része visszatér V. Marki-i állomáshelyére.

1942. augusztus 15. - Szombat. - Áp: uaz

Egészségi állapotom továbbra is rossz. Az orvosunk szerint tüdőgyulladás láz nélkül. Erősen legyengültem. Légzéskor, hátamban, mellemben erős nyomást érzek. Az orvos állandó fekvést rendel, melyet a szállásunkon töltök. A vonalban lévő legénység részére Horváth zászlós gh. főnök a hideg-meleg élelmet mindennap pontosan kiszállítja, melyet személyesen kísér ki. Ez a talpraesett eleven mozgású fiatalember a körülményekhez képest mindent elkövet, hogy élelmezésünk jó és kielégítő legyen. Pontosan tudja, hogy a zászlóalj részére miből mennyi jár, és az élelmező oszlopnál az utolsó dekáig kiköveteli azt a mennyiséget. A zászlóaljtörzsnél barátságos magatartásával mindenkinél a tiszteletét kiérdemelte.

1942. augusztus 16. - Vasárnap. - V. Marki

Napok óta meleg napos idők járnak, míg az éjszakák erősen lehűlnek. Talán emiatt is fáztam meg a vonalban töltött éjszaka alatt, és jött elő a tavaly tavaszi tüdőgyulladásom. A szép napsütésben kíváncsiorogtam az utcára élvezni a jó időt. Közben megláttam a házakhoz tartozó kerítetlen földparcellák végében egy kéménnyel ellátott földvermet, körülötte száraz parajcsomók. Mellette a napos oldalon ül egy fehérszakállú öreg muzsik (szegény ember). Odamenve láttam, hogy kezében egy igen elhasznált sárgalapú könyvet tart, melyet a köszöntésekre becsukott. Kiderült, hogy bibliaolvasásban zavartam meg. Kérdéseimre elmondta, hogy ő itt lakik már 20 éve e földveremben. 86 éves, 25 éve özvegyen él. Amiért nem volt hajlandó lemondani vallásosságáról, - a falu feltett hatalmat gyakorló, máshonnan ideküldött - komiszár parancsára sem, kizavarta a házából és lebontatta, a használható anyagát a kolhozban felhasználták. Mivel ő már akkor is öreg volt, nem tudott vele mit kezdeni, így sorsára hagyta. Akkor építette ide a veteményes földek végébe ezt a földkunyhót, hogy ne legyen szeme előtt a komiszárnak. Élmémét - amíg bírta erővel - a körülötte lévő, kolhoz által parlagon hagyott kis földön, főleg burgonya természetével oldotta meg, valamint a falu jobb szívű lakosai által juttatott kevéske étellel tengette és tengeti nyomorúságos életét. Mivel az öreggel való beszélgetésem alatt háttal ültem a nap felé, kellemesen felmelegített, és úgy éreztem, mintha jobban volnék!

1942. augusztus 17. - Hétfő - Áp: ua

Éjfél után ellenséges repülők a környező falvakra bombákat dobáltak, mely az utóbbi éjszakákon rendszeressé vált részükről. A mi falunkat eddig még elkerülték, mely részükről nem is baj, mivel itt van raktározva a zászlóalj lő- és robbanószer anyaga. Az élvonalbeli helyzetet már sikerült úgy megszilárdítani, hogy minden ellenséges támadási kísérletet megghiúsítsanak, még foglyokat is ejtenek. Egészségi állapotom kezd javulni.

Az idő borongóssá változott.

1942. augusztus 18. - Kedd - Áp: uaz

Mivel ma az oroszokkal repülőnapjuk van, a hadseregparancsban felhívás jelent meg a fokozottabb légi megfigyelésre és tevékenységre. Ez azonban, bizonyára a kedvezőtlen időjárás miatt, szerencsére elmaradt. Helyzet változatlan, különös esemény nem történt.

1942. augusztus 19. - Szerda. - Áp: uaz

Egész éjjel esett az eső reggel elállt és egész nap változó felhőzet és hűvös, szeles idő volt. Az esti parancs kihirdetés után beszélgetés a holnapi Szt. István ünnepről.

Különös esemény nem volt.

1942. augusztus 20. - Csütörtök. - Áp: uaz

Az odahaza ilyenkor szokásos ünnepi hangulatnak itt semmi nyoma, habár mindenkiben él e nap jelentősége. Délután megrendítő hírt kapunk, mely szerint Horthy István kormányzó-helyettes hősi halált halt. Részleteket még nem közöltek. A nap folyamán mindkét részről légitévékenység volt szórványosan. Este Kamenkát ellenséges gépek bombázták, mely során heves elhárító harc fejlődött ki.

1942. augusztus 21. - Péntek. - Áp: ua

Helyzet változatlan. A kormányzó-helyettes haláláról még hivatalos és megbízható értesülésünk nincs. Éjszaka a vonalból élénk fegyverzaj hallatszik. Gyalogságunk a kijelölt vonalon beásta magát.

1942. augusztus 22. - Szombat. - Áp: ua

A reggeli orvosi vizsgálat szerint egészségi állapotom helyreállt, így szolgálatra jelentkeztem. Felderítőink szerint az orosz arcvonalon élénk a mozgolódás, mely tüzéségünket is működésbe lendítette.

1942. augusztus 23. - Vasárnap. - Áp: ua

Kormos József őrzetű szállástársunk és barátunkat a vonalban lévő zászlóaljparancsnokságunkhoz rendelték.

Az idő szép napos.

Este 23h ellenséges légitámadás zavart fel álmainkból, mely a falut végigszórta bombával. Szerencsére a lőszerraktárra nem esett. Közelünkbe négy csapódott, ebből kettő közel esett szállásunkhoz. Szerencsére apró bombák voltak. Egy bomba századunk egyik istállójára esett, hol két ló elpusztult, egy ló és egy ember megsebesült. Szerencse, hogy a falu azon részén, hová bombáikat dobták, a házak szétszórtan épültek, és jelentéktelen kárt okoztak.

1942. augusztus 24. - Hétfő. - Áp: ua

Századainktól egy-egy szakasz minden éjjel akadályokat épít a gyalogság vonala elé, melyek anyagát zsidó munkaszolgálatosok hordják a helyszínre. Sajnáljuk ezeket az embereket azért a durva bánásmódért, melyet azoktól kapnak, akikre bízva vannak. Eddigi tapasztalataink alapján úgy látjuk, mintha az emberek legradikálisabbjait szedték volna össze a felügyeletükre. Nekünk utászoknak nagy segítségünkre voltak, és vannak feladataink végrehajtásában, melyet mindenkor dicséretre méltóan végeznek. Ilyenkor a munkaszolgálatokat irányító tisztek átveszik őket, kísérőiket pedig a munkavégeztéig jó messzire leparancsolják a munkaterülettől, hogy amíg velünk dolgoznak, nyugtot legyen tőlük. A mai hadseregparancsban jelent meg a Kormányzó-helyettes haláláról szóló jelentés. Részleteket nem tartalmaz! A pilótáktól hozzánk érkezett hírek szerint, Horthy István felesége látogatába volt künn, és hazatérése előtt búcsúbed volt. A reptéren ő is beült a gépébe, hogy egy darabig elkíséri felesége gépét, melyen a búcsúörök repülése közben - kissé alkoholos fejfel - elvesztette uralmát, és orral a földre vágódott.

1942. augusztus 25. - Kedd. - Áp: ua

Az éjjel hétszer volt légiriadó. Bombázás nem volt. A szálláshelyünkön sem volt különösebb esemény. Időjárás továbbra is napos meleg.

1942. augusztus 26. - Szerda. - Áp: ua

A rajvonalban időnként megélnék harc tevékenység. Új és komoly tűzfegyverekkel rendelkező alakulatok érkeztek a vonalba, melyek között lángszórós utászok is vannak. Kormos barátunk ma visszajött a vonalbeli parancsnokságtól.

1942. augusztus 27. - Csütörtök. - Áp: ua

A nap folyamán mindkét részről élénkek voltak a légitámadások.

1942. augusztus 28. - Péntek. - Áp: ua

Éjfél kétszer volt légitámadás. - Bombázás nem volt. - Különös esemény nem volt.

1942. augusztus 29. - Szombat. - V. Marki

Napközben különös esemény nem történt. Este 21h kor egy négymotoros bombázó mélyrepüléssel húzott elé a falu felett, és a szomszédos falubeli munkaszolgálatos tábor bombázta. Visszatérve ismét felettünk húzott el, nagyobb zajt okozva, mint két bombája melyet ledobott. Szerencsére kárt nem okozott.

1942. augusztus 30. Vasárnap. - Áp: uaz

A pihenőben lévő legénység a mai nap nagy részét tisztálkodással tölti. Kormos barátunk a tegnapi postaútja során gyenge csöves kukoricát szerzett, melyet délután megfőztünk, és jó étvágygal fogyasztottunk. Bombázóink a késő délutáni órákban támadást intéztek az ellenséges vonalak ellen. Az arcvonalon előkészületek folynak egy támadásra, melynek célja az orosz erők Don folyón inneni egységeit a túlpartra átvetni. Éjjelenként, de különösen ma éjjel az ellenség részéről élénk fényszórózások voltak.

1942. augusztus 31. - Hétfő - Áp: ua

Éjfél után tüzérségünk tűz alá veszi az ellenség állásait, mely virradatig tart. Ekkor hadosztályunk egész vonalán megindul a támadás. Ezután tüzérségünk csak a jelzett pontokat lövi. Utász zászlóaljunk Novij Gran Hresztikinél támad, hol legnehezebb a terep. A roham és lángszórós osztagaink sikeresen küzdik le a földérdőket, és sok foglyot ejtenek. Hadosztályunk vonalán sikerült az ellenség egységeit a Don folyó túlpartjára szorítani. A fogságba esett oroszok elmondása szerint, tüzérségünk oly pontosan lő, hogy már napok óta nyugtalanságban voltak a vonalban. Ezek is megerősítik, hogy náluk a vonalban váltás nincs, csak utánpótlás. Az élelmezésük is igen rossz, ami meg is látszik rajtuk.

1942. szeptember 1-2. - K[edd] - Sz[erda] - Áp: ua

A szemben álló felek a folyó két partján állóharcra rendezkednek be. Részünkről a zászlóaljunk a zsidó munkaszolgálatosok segítségével építi a gyalogság részére a védelmi állásokat. A túlsóoldali orosz egységeket különféle mohamedán vallású egységekkel töltik fel, kik a kedvező alkalmakat kihasználva, néha csoportosan szökődsnek át hozzánk az alacsony vízállású folyón. Átérve első dolguk Keletnek földre borulva imádkozni. Másodikára virradó éjjel egy hadnagy is átszökik. Aki - elmondása szerint - szintén azoknak a túlpartra szorított egységek maradványához tartozik, akiket mióta idejöttek még nem váltottak le. Tüzérségünk hatásos munkája miatti állapotot már ő sem bírta idegekkel, váltásukról pedig szó sincsen. Bosszúból az ő vonalszakaszán beépített komolyabb tüzérveteket tüzérségünkkel kilövette.

1942. szeptember 3. - Csütörtök - Áp: ua

Mai nap vérhas elleni védőoltást kaptunk. A zászlóalj törzs tehergépkocsijai a mai naptól műszaki anyagot szállítanak a védővonalhoz. Este parancs a zászlóalj törzs holnap elvonulására.

1942. szeptember 4. - Péntek - Sztaraja-Grisevka

A tegnap este kapott parancs szerint a zászlóalj törzs Markiban levő része Grisevkára vonul, hol téli szállásra rendezkedik be. a zászlóalj törzssel én is mentem, hová 10h-ra megérkeztünk, hol szintén sikerült házaknál elszállásolnunk. Egyelőre a szoba földjén szalmatekelyet készítettünk, majd meglátjuk a továbbiakat. A falu egy hosszú dombvonulat aljában helyezkedik el két sorházzal, mely mellett széles lapos völgy terül el, nádas ingovánnyal, amelynek közepén csendes víz folydogál, ami lábbal is átgázolható. A tulsó szélén Novaja-Grisevka falu húzódik végig. A falunk dombos oldalán erdős területek is vannak, amelyek most jó partizán búvóhelyek. Mivel eddig - mint mondják - e faluban sem volt megszálló katonaság, érthető a lakosok velünk szembeni zárkózottsága. A folyón túl lévő, a faluhoz tartozó kolhozban helyezkedik el ideiglenesen a VII/1. tábori kórház. A domboldalon elvadult környezetben találtunk itt-ott amolyan félvad alma és körtefákat tele gyümölcsevel. Mivel eddig gyümölcsöt még nem ettünk, megszedtük magunkat. Az eddig itt-ott talált gyümölcsfák már üresen álltak. A házak környéke elég rendetlen és piszkos.

1942. szeptember 5. - Szombat - Áp: ua

A mai nappal megkezdődnek a szállások rendezése és az anyagok, gépkocsik részére szükséges épületek építése. A szállásra megfelelő házakat rendbe hozattuk, és egy házba csak annyian szállásoltunk be, hogy a családokat ne szorítsuk nagyon össze. Fekvőhelynek a szerzett anyagból deszkapriccsot állítottunk össze a hely nagyságához mérten. Szállásaink udvarát a háziakkal feltakarítottuk, mi pedig WC-t építünk, amit itt nem ismernek. A lakosság látja a nagy rendezkedésünket, iparkodik azt saját háza táján is végrehajtani. A nap folyamán részünkről csak légitámadások voltak.

1942. szeptember 6. - Vasárnap - Áp: ua

A mai nap pihenőnap van. A szállásrendezés legtöbb helyen befejezve, de néhol még ma is tart. Délután Várszegi barátommal ismét almát szedni voltunk, a már hat főre duzzadt „családunk” részére. Szerencsénkre szálláshelyünk jó tágas szobával rendelkezik, így a háziakkal jól megférünk. - Egy idős házaspár és leányuk, két kislányokkal lakják a házat, kinek férjét behívták katonának, és azóta sem tudnak róla semmit. Egyébként barátságosak, az idős néni igyekszik szolgálatkész lenni, ha látja, hogy olyan valamivel foglalkozunk, ami általában asszonyi munka. Ételhordónak szereztünk 2 darab 5 kg-os konzerves dobozt, melyet füllel láttunk el, így mindig a soros megy a konyhára az élelemért. Miután a gh. főnök élelmessége folytán ellátásunk bőségesnek mondható, az ételhordóból mindenki annyit szed, amire szüksége van. Általában az ebédnek majdnem a fele megmarad, amit a háziaknak adunk át. Mivel a kenyéradagunknak részünkre a fele is elég, így a felesleget már a kiosztáskor a háziaknak adjuk, mivel mint eddig mindenhol, itt is szörnyűséges élelemhiánnyal küszködnek. Itt sem látunk egyebet a krumplin vagy babon kívül. Kormos barátunk ismét a vonalbeli parancsnokságon van. Este levelet írunk haza szeretteinknek.

1942. szeptember 7. - Hétfő. - Áp: ua

A mai nappal megkezdődött a teliszállások teljes építése. A szállásainknál óvóhelyeket is építünk esetleges légitámadás ellen. Gépkocsijaink részére 2 darab nagy garázs szintet, 1 földbesüllyesztett üzemyangraktárt, a gh.-nak egy élelmiszerraktárt. A zászlóaljparancsnokság részére a falu volt egykori községháza rendeződik be, amely mint a falu minden háza szintén szalmával van befedve.

1942. szeptember 8-14. - Áp: ua

A gyümölcsfákról a közelünkben lakók leszedték az almát, miután látták, hogy megdézsmáltuk. Az építkezéseinkhez néhány ügyes kezű embert is igénybe vettünk, akik munkájukért élelmezést kaptak. A falu bírót választott, és rajta keresztül megszerveztük a falu fegyveres polgárőrségét. A lakosság kérésére, aki igényli, magyar és német nyelvű igazolványt adunk hovatartozásukról a szabadabb mozgásuk érdekében, mivel a szomszédos falvakban lakókkal rokoni kapcsolatuk van. A lakosság kezdeti tartózkodása pár nap alatt feloldódott, és igyekeznek velünk szemben barátságosak lenni. Egymás között beszélgetve többször halljuk őket dicsérni bennünket a velük szembeni magatartásunkért. Igaz, amiben tudunk, segítünk rajtuk. Némely háznál itt is látható egy-egy tehén (bizonyára a kolhozé volt!) malac, baromfi egy-két kas méh. A feloldódás után, amit nélkülözni tudnak, eladják nekünk is. Kezdjük jól érezni magunkat e csendes kis faluban. A lakosság iparkodik háza táját rendbe tenni a tőlünk látottak után. Van a faluban egy pár idetelepített ukrán család is, akik környezetük tisztaságával kiválnak a többiek közül. Szombaton már a falu utcáját is felseperték házuk előtt, úgy belejötték a takarításba.

13-án - Vasárnap

Pihenő. Délelőtt tábor. Istentisztelet és mise van, mellyen a falu lakói is részt vettek igen nagy számmal. Sok fiatal és gyerek is eljött szüleikkel a misére. Délután sétálgattunk a faluban, és beszélgettünk az emberekkel, kik élénken érdeklődtek a mi haza életkörülményeink felől. Mint már eddig több faluban, itt is van egy idős ember, aki hadifogoly volt Magyarországon az I. világháború alatt. Még most is elég jól beszéli nyelvünket.

1942. szeptember 15. - Kedd. - Áp: ua

A zászlóaljtörzs a vonalbeli műszaki munkák irányítására Hresztikiben maradt része ma délután bevonult hozzánk Grisevkára. A házigazdánk közbenjárásával sikerült vennünk egy kis húst, és a visszajött Kormos bajtársunkat jóízű pörköltvacsorára vártuk, amelyet - mint mindig - igen jó étvággal fogyasztott. Mivel a zászlóaljtörzs az elmúlt idők eseményei után szerencsésen összejött, mindenkit jó hangulat töltött el.

1942. szeptember 16. - Szerda - Áp: ua

Ma reggel parancsot kapok, hogy a bíró által összehívott munkabíró lakosságból válogassak 25-30 főt, és kezdjem meg a falu egyetlen utcájának rendbe hozását. Ti., e domb aljában húzódó falu lejtős utcáján a tavaszi hóolvadások és nyári záporok kisebb-nagyobb árkokat mostak, melyek néhol a házak tövébe is bekanyarodtak, amik miatt a gyalogos és kocsis közlekedés is fantasztikus volt. A naponta munkára jövők két csoportban dolgoznak. Az összegyűltekből én válogatom ki elsőnek a csoportomat, kik - néhány fiatalabb férfi kivételével - nőkből állnak. Eddigi tapasztalataim szerint a mostani fiatalok között - az effajta munkában - a nők jobbak a férfiaknál, melyet az öregek is megerősítenek. Az első napokban tartottak tőlem, mert szigorú embert láttak bennem, amit hamarosan sikerült eloszlatni azzal, hogy időközönként a nőket cukorkával, a férfiakat cigarettával meg-megkínáltam. Annak meg külön örültem, hogy egy kicsit a nyelvüket is értem, melyben ha megakadtam, igyekeztek kisegíteni. Eleinte feleslegesnek tartották az utcarendezést, de pár nap múlva az új képzés látványa megváltoztatta a szemléletüket. A házsorok mellett ½ méter széles gyalogjártó, mellette vízelvezető árkot építettünk és domború felületű kocsiutat, hogy az esővíz leszaladjon róla. Van a csoportomban egy 16-17 év körüli vidám, tréfás fiú, aki vicceivel jó hangulatot tart a csoportomban. Emellett igyekszik velünk barátságot kötni, és magyarul megtanulni.

1942. szeptember 30-ig - Áp: ua

Az utcarendezési munkák naponta délelőtt 7-11h, délután 14-17h-ig tartanak. A megjelentekről névsor van vezetve a ledolgozott napok számával - mely kötelező ugyan, - és amelyért fizetségül a kolhoz magraktárából kenyérgabona járandóságot kapnak, melyre a falu bírója van kötelezve. Mivel az én munkacsoportom rendszeren végzi a munkát, pár napi megfigyelésem alapján a munkaidő alatt végzett teljesítményt becsülve, naponta kimértem az elvégzendő területet, mondván; ha előbb befejezik, mint a munkaidő lejár hazamehetnek! Ettől kezdve már legtöbbször egy, másfél órával előbb befejezték, és vidáman mentek haza. E munkák alatt jó kapcsolat alakult ki közöttünk. Az idő állandóan derült, meleg. Ragyogó, őszi idő. Az arcvonalon a harcok csak kölcsön járór tevékenyre korlátozódtak. Zászlóaljunk parancsnoka és segédtszje naponta kimennek a védőállások kitzése és építésének irányítására, mely munkálatokat hadosztályunk szakaszán zászlóaljunk utászai és munkaszolgálatosok végeznek. A hónap utolsó hetének egy napján Podgornojban voltam járőrömmel szolgálatot végezni. E helység állomásáról irányítják tovább a hadianyaggal jövő vasúti szerelvényeket a velünk szomszédos olaszok frontjára. Az ellenséges légitámadások sok kárt okoztak a helységben és a pályaudvar környékén. Sok lelőtt orosz lelőtt repülőgép roncsot láttunk mindenfelé.

30-ára

Befejeztük a falu utcájának rendezését, mely más arcát mutatja a falunak. Az öregek szerint még sosem volt ilyen rend a faluban. A munka befejeztére a cukorkajárandóságból összegyűjtöttem annyit, hogy a csoportombeli nőknek 10-10 szemet, a férfiaknak pedig 10-10 cigarettát adtam, melyet örömmel fogadtak el tőlem. A közel egyhónapi ittlétünk alatt igazi barátság alakult ki a lakosság és közöttünk. A többi bajtársaink is hasonlóan támogatják szállásadóikat a legfontosabb hiányosságaikban. Főleg a só hiánya borzasztó e falvakban, melyért - mint mondják - eddig is 35-40 km-re kellett elmenniük, mert legtöbb faluban nem volt bolt, de nem is gondoskodtak róla. Szerencsére a gh. és a konyhánk bőven rendelkezik sóval, és időnként tőlük szerzünk számukra. Újabbban a hátszorból ismeretlen levelezők sorai szeretetsomagjai és jókívánságai érkeznek tábori postaszámunkra, „Annak a magyar katonának, aki ma nem kapott levelet!” - címmel. Ezek az ország különböző részeiből érkező levelek és kis csomagok, jó hatást váltanak ki körünkben, annál is inkább, mert úgy látjuk küldőiket - ismeretlenül is - a magyar testvéri szeretet ösztönzi e nemes cselekedetre, melyet igyekszünk küldőiknek megköszönni.

1942. okt. 1-24-ig - Sztaraja-Grisevka

Újabb parancsot kapok - a falu mellett húzódó dombtetőn - védőállások építésére, melyek esetleges partizántámadások elhárítására szolgálnak. - E munkákra civil munkaerőt már nem veszünk igénybe. Az árkok, fedezékek ásása lassan halad, mert a felszín alatt 30-40 cm-re erősen köves kavicsos réteg van, amelyet csakánnyal lehet bontani. A fedezékek helyein kisebb robbantással segítjük a munkát.

Az idő továbbra is napos, meleg kellemes őszi idő.

A zászlóaljtörzs rádiós és távbeszélő csoportja, téli tüzelőt termel ki a közeli erdőkből, és szállítanak le. A zászlóaljparancsnok és segédtszje minden nap felmennek a vonalbeli munkák ellenőrzésére. Századaink vonatoszlopai is levonult teliszállásra a szemközti Novaja-Grisevkára. A hónap második hetében feladatom mellett járőrszolgálatot is végzek, mert a környékről partizán tevékenységet jelentettek, kik a szomszédos falvak lakosságát zaklatják követelődzéseikkel. Legutóbb egy polgárort hurcoltak el, ki szabadságra ment, hogy esküvőjét megtartsa. A vacsoráról hurcolták el. Két nap múlva huszárjárőrünk egyik erdőszei falu elhagyott házában megkötözve találta, hol elrablót is elfogták. Asztalosaink itt készítettek kettős keresztet kopjafás kerítéssel a falu közepén felállítva, melynek felavatása 11-én vasárnap volt, a szomszéd községben lévő VII/1 tábori kórház tisztikara és a környékből összegyűlt lakosság részvételével. Ezt megelőzően - felekezettek szerint - tábori Istentisztelet volt, melyen a lakosság is részt vett. A lakosság kihasználja a jó időt, végzi az őszi szántást vetést, azzal a megmentett kevés igaerővel és környezetükben még megtalálható régi ekékkel, mert a traktorokat mind elvitték a visszavonuló orosz alakulatok. 24-ére az összes munkálatokat befejeztük, és az arcvonalbeli munkák is befejezés előtt állnak. Mivel még szóba sem kerül, nemhogy kilátás lenne az ígért hat hónap utáni leváltásunkra, kezdünk felkészülni a lakosság által emlegetett hideg télre. A falubeli asszonyokkal gyapjúharisnyát és kesztyűt köttettünk, melynek ők igen nagy mesterei, mint a férfiak a juhbőrök kikészítésének, melyből vásárolunk, hogy a szabómesterünkkel az őrudánkat ki bóbéltessük és szőrkuccsmát készítsünk. Ezekért az asszonyoknak rubellel fizetünk, mivel zsoldunkat mi is ebben kapjuk.

25-én

Újbold Istentisztelet felekezettek szerint.

1942. okt. 26. - Hétfő - Áp: ua

A Keleti fronton különböző hadseregek között felosztott arcvonalból a 2. hadseregnek 210 km sáv jutott, melytől jobbra a 8. olasz hadsereg helyezkedett el. Valami hadseregek közötti egyezség alapján, a térképen meghúzott vonal szerint a 23-ik hadosztályunk sávjából kb. 30 km-t át kell adnunk az olaszoknak, így a már berendezett falunkat - mivel az olaszok sávjába esik - át kell adnunk. Mi pedig az északabbra fekvő Goncsarovka községbe kell költözzünk, melynek az új vonal sűrűje a déli szélét. Zászlóaljparancsnokunk hiába próbálja menteni a berendezett falut, a meghúzott vonal szerint az olaszoknak joguk van hozzá. Igen sok magyar alakulatnak kell elhagyni a 30 km-es sávban a már télire berendezett szálláshelyüket. Mindenkit bosszant ez az intézkedés a sok fáradság után, melyet új helyünkön kezdetünk előlől. A mai nap az új helyen már ki is jelölték az új szállások.

1942. okt. 27. - Kedd

A mai nap megkezdődik az átköltözésünk Goncsarovka községbe, valamint az olaszok sávjába eső magyar alakulatok is a részükre kijelölt helységekre. A legénység és a legfontosabb anyag még a mai nap átszállított. Én még négy fővel itt maradok, hogy a télire tárolt tüzelő anyagot fogatolt járművekkel átszállítsam, valamint az olasz egységek beérkezéséig a falu rendjének biztosítása és a szállások átadása a feladatomban. A lakosság érzékenyen búcsúzott el a már megszokott elvonulóktól.

1942. okt. 28. - Szerda

A mai nap a zászlóalj törzs minden anyaga elszállítva. Én a fogatokkal a tűzifát szállítatom, melyekkel a nagy kerülő miatt a forduló csak egyszer lehetséges. A lakosság kér bennünket, ha már az alakulatunk el is ment, mi ne hagyjuk itt őket, míg az olaszok meg nem jönnek, mert félnek a partizánok és kőbörtő rekviráló katonáktól. Ha tudják, hogy itt vagyunk, nem mernek bejönni a faluba, és ezért még vállalják az élelmezésünket is. Mi pedig néhányan nem érezzük jól magunkat e helyzetben az önműködő fegyvereinkkel sem.

1942. okt. 29. - Csütörtök

Goncsarovkán beindult az új teliszállások építése. Nem tudjuk, hogy miért nem a tehergépkocsikat küldik a tüzelőfát átszállítani. Sokkal hamarabb át lenne hordva, mint ezekkel a kis apró szekerekkel, melyekre alig fér néhány darab. Szállásunkat egy kedvezőbb pontján helyeztük el a falunak. A lakosság ma reggel a tegnap tett ígéretét csakugyan beváltotta. Meglepődésünkre a szállásunkra hoztak négy liter tejet, túrót, vajot, tojást csak itt ne hagyjuk a falut az olaszok érkezéig. A tejen kívül mást nem fogadtunk el, mert az ebéddel minden nap meghozzák a napi ételműnkét. A jó időt kihasználva a falvak előjárói a nyáron begyűjtött szalmas gabonaféléseket a kolhozokban az elvitt erőgépek híján a naponta kirendelt lakosokkal a régi hagyományos módon (kézi hadaróval) csépettetik kézi erővel. Mivel a fiatalok az ilyenfajta munkát már nem szeretik, kivonják magukat belőle, emiatt a többiek sem jelennek meg. Ezeket elpanaszolni jött át ma este Novaja-Grisevka bírójának, mint mondja; a búzáért pedig zaklatják. Az asztag (búzakazal) meg ott áll csepületlenül, amelyből az érdem szerint járó részt kellene kiméretnie. Megkért, hogy menjek át hozzájuk. A szomszédos Sztjepanovka falu kolhozában járgányhajtásos cséplővel dolgoznak.

1942. okt. 30. - Péntek

A tegnap esti panasza kora reggel másod magammal átmentem Novaja-Grisevkára, hogy a cséplési munkán meg nem jelenőket a munkahelyre kényszerítsük. Szerencsére a munkától vonakodók kevesen vannak, azok is a munkabíró fiatalok közül valók, kikből egy párat meg kellett fenyegetni, munkába álljon. A többi szomszédos falvakban zavartalanul folyik a munka.

1942. okt. 31. - Szombat

Mióta csapatunk elhagyta a falut, minden lecsendesedett. Mi ötven meg sem látszunk a faluban. A régebbi ismerősök el-eljönnek új szálláshelyünkre egy kis beszélgetésre, vagy kedveskednek egy kis különlegességgel. Fő beszédtema mindig a marasztalásunk a környéken előforduló partizán zaklatások miatt, mert - mint mondják - ahol sejtenek a faluban, oda nem mernek harcolni menni. Újabb parancs szerint - a megelégnült partizánvédelem miatt - a lakosok csak fontos ügyben hagyhatják el lakóhelyüket az általunk adott igazolvány birtokában. Szerencsére ilyesmivel nem háborgatnak bennünket, mivel a szomszédos falvakban lakó rokonokat - a már régebben a falu bírójának jóváhagyásával - általunk kiállított kényelvű igazolvány birtokában bárki meglátogathatja. - Az eddig már kialakult baráti és bizalmas kapcsolatokról eredően, ezen intézkedésnek mi itt nem tulajdonítunk túlzott jelentőséget.

1942. nov. 1. - Vasárnap

A változóra fordulóra időjárás miatt is folytatam a tűzifa szállítását, no meg az olaszok várható beérkezése miatt is. Vasárnapra való tekintettel a lakosság is pihen. A borongásra fordult idő és a katonák hiánya miatt a már megszokott vasárnap délutáni tarka utcai kép eltűnt a faluból, így a fiatalság itt-ott a házaknál keres szórakozást. A már említett - idetelepített - ukrán családok egyikének van egy lánya, aki a falu legjobb énekes és a balalajkán is szépen játszik. E rokonszenves családhoz mentem el másodmagammal beszélgetni, illetve hallgatni a leány énekét. - Szobánál szebb dalokat énekelt - melyet bajtársam, ki szlovák anyanyelvű - nekem lefordított, amelyből néhányat leírtam. Ezekből is kivehető, hogy mennyire a nép lelkéből fakadóak, melyekben elsírják örömeiket, bánatukat szenvedésüket. Hasonló értelműek a mi népdalainkkal. Nem egy esetben hullottak a leány könnyei egy-egy szomorú dal éneklése közben. Este felé megköszöntük szíves vendéglátásukat és egy kellemes délután emlékével búcsúztunk el tőlük.

1942. nov. 2. - Hétfő

A délelőtti órákban egy páncélos alakulatbeli kis tehergépkocsi jött a faluba, egy őrzető vezetésével. Nem tudva itt létünkről, meglepődtek, mert illegálisan akartak - hozzájuk, távoli falvakból - sertést szerezni. Figyelmeztetve őket, hogy az általam megszervezett falvakban meg ne próbálják, mert tudják ők is, hogy az ilyesmi tilos és következményei lehetnek. - Továbbmenve a szomszéd falu kolhozában lévő - huszáraink által őrzött sertéstelepről valahogy sikerült párat szerezniük. Visszatérőben a falu túlsó végén lakó bíró - kapuja előtt legelésző - hizósértését (kb. 100 kg-os) lelőtték és elvitték. A bíró lánya azonnal hozzánk szaladt panaszra, közben a kisbíró is, mert tőle is elvitték egyetlen süldőmalacát. Erre dühbe gurulva - mivel van egy szolgálati kerékpárunk - egyik beosztottam utánuk ment, hátha valaki látta merre mentek, vagy a gépkocsi rendszámát megfigyelte. Közben az egész falu izgalomba bolydult. Kis idő múlva visszatért és közli, hogy a gépkocsi a falut elhagyva egy ingoványos útra téve elakadt, és sehová nem tud menni. Most már én mentem el a kerékpárral utánuk, és hívtam a bírót is a szekereivel. Fenyegető fellépésem hatására közben odaérkezett bíró és kisbíró sertéseit átrakták a szekérre, és hogy feljelentésüket mellőzzem, engesztelésül még egy kis süldőmalacot adtak. Látva, hogy a károsultak intézkedésemmel elégedettek, a „disznóügyet” lezártam, melyet nem győztek megköszönni. Most lettünk igazán megbecsültek a faluban. A visszahozott állatokat nyomban megperzselték. Este szállásunkon vacsora után megjelenik a bíró, és hogy háláját lerója, egy sonkát hozott melyet nem fogadtunk el, mivel mi amúgy is bőségesen el vagyunk látva élelemmel, az ő családjának nagyobb szüksége van rá. Megmagyaráztuk, hogy ez kötelességünk volt. Ő viszont - mint mondja - jószívvel adja és sértésnek veszi, ha visszautasítjuk. Hogy ezt elkerüljük, megmondtuk, hogy valamelyik este hívjon meg bennünket vacsorára, melyre, ha nehezen is, de rá ~~lett~~ [állt]. Nem szívesen vitte vissza a sonkát.

1942. nov. 3. - Kedd

A tegnapi disznó gépkocsi még mindig a kátyúban. Teljesen beásta magát, nem tud kivergődni. Benzinjük is elfogyott. Ma reggel egy tisztjuk motorkerékpárral kereste őket. A szomszédos faluban lévő olaszok egy malacért húzták ki őket, és fél malacért adtak benzint, hogy visszamehessenek csapatukhoz. - Ami maradt, ezek után nem érte meg e kirándulásukat. Este a bíró csakugyan vacsorára hívott bennünket, amit jó hangulatban töltöttünk, melyen jelen volt a falu kolhozának nemrég hazatért kulcsárja is, aki sok neveléses élményt mondott el frontnapjaiból és körülményes hazatéréséről. A kellemesen töltött vacsora és beszélgetés végeztével megköszönve a szíves vendéglátást szállásunkra tértünk.

1942. nov. 4. - Szerda

Helyzet változatlan. A tűzfaszállítás a vége felé tart, még néhány napra való fuvar van. Időjárás borulttá változott, délután az eső is kezdett esni.

1942. nov. 5. - Csütörtök

Az ősziestre fordult időben az eső állandóan csepereg. A tűzfát szállító szekerekkel Goncsarovkára mentem jelentéstételre, illetve parancsvételre. Teljesen eláztam. Igen hideg szél támadt, délután az eső kezd mindenre ráfagyni, a növények csupa jegesek. Az eső elálltával megerősödött a fagy. Este értem vissza Gr-kára.

1942. nov. 6.-7. - Szomb[at]

Teljesen felfagyott és szállingózik a hó. - Az esős idő mindössze másfél napig tartott nem úgy, mint a múlt év őszen a Donyec medencében. A hószállingózás szombat reggelre megszűnt, és erős fagy, egésznap derült, hideg szélcsendes idő.

1942. nov. 8. - Vasárnap

Vasárnapra való tekintettel a szállítás szünetel. - A délelőttöt tisztálkodással és egy kis hazai ízű ebédfőzéssel töltjük. Mivel élelmezésünk kifogástalan, elmondhatjuk, hogy „jól élünk”. Mindezt Horváth zászlós gh. főnök lelkiismeretes gondoskodásának köszönhetjük. A délutánt ma is múlt vasárnapi családnál töltöttük. Ismét kellemesen éreztük magunkat, mivel rajtunk kívül, mások is voltak a családnál. Két bajtársam pedig a szomszédos Sztjepanovkára mentek át járőrbe, honnan a sötétség beálltával tértek vissza, mely késésüket nem tudtuk mire vélni? Visszatértükben találtak egy - a szomszéd falu kolhozában a huszárok felügyelete alatt lévő sertéslepről elkóborolt - másfél mázsányi súlyú disznót, melyet szép lassan behajtottak szállásunk udvarára, mely olyan jámbor, hogy szinte otthon érzi magát nálunk. Ezért jöttek későn vissza. Éjszakára a háziak üres óljába tereltük. Mivel nem a mi falunkból való, úgy határoztunk, holnap átküldjük az alakulatunkhoz!

Az idő fagyos, hideg.

1942. nov. 9. - Hétfő

Reggel a tűzfaszállítókkal menő emberem jelentette az alosztályparancsnoknak a „disznóügyet”, melynek megörültek. Kért egy tehergépkocsit és a hentest, és a nap folyamán át is szállították.

1942. nov. 12. - Csütörtök

A mai nap a tűzfaszállítás befejeződött. Délután parancsot kapok a holnapi, csapattestünkhöz való bevonulásunkra, akár beérkeznek az olaszok akár nem. A gh. főnöktől pedig egy üzenet, ha tudunk, vigyünk még egy sertést az értünk küldött tehergépkocsival. Délután járőrözésünk során szemrevételeztük a kolhoz környékét, hol a huszárokra bízott több százból álló sértésfalka egész nap szétszóródva őrizetlenül kószál a nem éppen jól belátható terepen. Visszatérve megbeszéltük a teendőinket. A sötétség beálltával átmentünk, két emberem a sertésakolnál visszahagyva másodmagammal a huszárok szállására mentünk, hol javában folyt a malacpörkölt vacsora. Beléptünkkel kis meglepetést okoztunk - (melyet szakaszvezetői rangom is nyomatékosabbá tett) - de elmondva késői járőrözésünk - kitalált - okát, megnyugodtak, mondván, környékükön ők az általunk említettek nem tapasztalták. Ezután meginvitáltak bennünket a vacsorához, melyet megköszönve elfogadtunk, már csak azért is, hogy ezzel és egyéb hazai témák beszélgetésével figyelmüket lekötve és időt húzva, biztosítsuk társainknak a „sertésakció” lebonyolítását. Kb. másfélórai „vendéglátás” után megköszönve mindent elbúcsúztunk. Visszafelé utolértük két bajtársunkat kik káromkodva ösztökéltek maguk előtt egy tegnapihoz hasonló sertést. Hármat szakítottak ki a falkából, de a sötétben kettő szétugrott. Ez csendesebb természetű és közrefogva el tudták terelni, melyet a szállásunk óljába zártunk. Visszatértünkre az itt maradt bajtársunk megfőzte a csirkepaprikást, melyhez a húst háziasszonyunk adta, amiért a gh.-tól jelentős mennyiségű sót szereztünk neki.

1942. nov. 13. - Péntek - Goncsarovka

A reggeli elfogyasztása után összecsomagoltunk - melyet a kocsira rakva az este szerzett sertéssel együtt - elbúcsúztunk az összegyűlt ismerősöktől, kik csaknem valamennyien könnyeztek a távozásunk miatt. Ezen nem is csodálkozunk az ittlétünk alatt kialakult kapcsolatokból fakadóan, mert mindannyian gyermeküknek és testvérüknek tekintettek már bennünket. Nékünk is rosszul esett, mert sajnáltuk ezt a szerencsétlen népet, kik - ellenség létünkre is - annyira a szívükbe fogadtak bennünket. Igaz, mi is igyekeztünk nem szolgáltatni okot az ellenszenvükre. Megérkezve Goncsarovkára - a gh. nagy öröme - leadtuk a tegnapi esti „szerzeményünket”, utána jelentkeztem az alosztály parancsnoknál, és szállásunkra térünk, hol már vártak a régi szállástársaink. A már Grisevskán kialakult családuknak itt is sikerült olyan szállást találni, hol mindnyájan elfértünk anélkül, hogy a háziakat nagyon szorítottak volna. Szállásadóink itt is, mint Grisevskán egy szimpatikus idős házaspár, lakják a házat, két kis unokával és azok anyjával, kinek a férjéről a bevonulása óta nem tudnak semmit. Amint látom, köztük és társaim között itt is jó kapcsolat alakult. Én vagyok még idegen számukra.

1942. nov. 14. - Szombat - Áp: ua

A napokban megjelent hadseregarparancs értelmében kezdetét veszik a szabadságolások. Úgy látszik, a kiindulásunkkor ígért 6 hónapi leváltásunkból már nem lesz semmi, mert már indulhatnánk haza. Az első turnusokban a többgyermekesek indulnak, melynek időtartama 1 hónap. Ebből 2 hét biztos, hogy utazással teilik el. Szállástársaink közül, Koppány J. és Matolcsi I. honvédek mennek szabadságra. Az öreg házbácsit és feleségét nagyon rendesen látom én is, kiket szállástársaim is dicsérnek. Mivel a lakosság itt is élelmiszerhiánnyal küzd, a kapott ételmezt itt is megosztjuk a háziakkal, amit mindenkor hálával köszönnek meg. Az itteni szállásépítések a kedvezőtlen időjárás alatt is folynak.

1942. nov. 15. - Vasárnap - Áp: ua

Pihenő van. A nap folyamán végigjártam a szállásokat tájékozódás végett, és ismerkedtem a faluval. Az itteniek életkörülményei is hasonlóak az eddig látottakéhoz.

1942. nov. 16-28-ig - Áp: ua

A fenti idő alatt az építkezések folynak, és befejezést is nyernek. A védőállások kiépítése ismét az én feladatomban lett, melyet polgári munkaerővel kellett végeztetnem. Szerencsére a talaj könnyen ásható, és a rossz idő ellenére néhány nap alatt be is fejeztem. Csodálkoztam, hogy munkásaim nem zúgolódtak, hogy a rossz időben is dolgoztattuk őket. A dombtetőkön, hol a védőállásokat ásatom, erős szél fúj, mellyel szembefordulva a légzés is nehéz. Szerencsére a kiásott földet szélirányba kell rakni, így hamar enyhelyben dolgozhatnak. A Don menti védőállásokat utász és zsidó munkaszolgálatos alakulatok építik, akik részére polgári fogatok szállítják fel az anyagot. Nemsokára befejezést is nyernek. A magyar hadsereg élvonalába szintén nagy előkészületek vannak esetleges nagyobb ellenséges támadás elhárítására. Az utóbbi időkben napirenden vannak részünkről a sikeres járórvállalkozások, melyek főleg a Somogy és Vas megyei alakulatok részéről válnak eredményessé. Mivel a szabadságolások miatt a zászlóaljtörzs amúgy is kevés létszáma megcsökkent, így minden másnap 24 órás szolgálatba vagyunk, mert sok helyen kell őrséget állítani. Szabadidőnket itt is - a lakosság és köztünk kialakult baráti kapcsolatok folytán - hol egyik, hol másik családnál töltjük. Az ilyen beszélgetések [során] szerzünk ismereteket azokról az elszomorító körülményekről, amelyekben élnek, és talán ők a maguk szemszögéből természetesnek is tartanak. Olyankor csodálkozunk el, ha némelykőnk egy hazulról hozott fényképpel megmutatjuk családunkat vagy környezetünket. Utunk során eddig érintett kis falvakban, csak egyben láttunk egy öreg szélmalmot, ahol a munkájukért kapott gabonát őrölték. A többi falvakban - már nálunk csak hírből hallott - 40-50 cm átmérőjű kézi hajtású őrököveken darálják, ami hallatlan munka. E falvakban - korunktól való - elmaradottságát kb. 100 évre becsüljük, de meg a saját városaikétől

is. A cári időkben épült nagyvárosok közvetlen szomszédságában lévő falvak is, még most is az akkori jobbágy idők szegénységét mutatják, csak a hatalmat gyakorlók cserélődtek felettük. Az öregek elmondása szerint - mint jobbágyok - jobban éltek, és több önállóságot élveztek. A kommunizmust rabszolgaságnak nevezték. A még kiindulásunkor kapott ígéretben ringatva magunkat - mely szerint már indulnánk hazafelé - nagy csalódást okozott az a hivatalos közlés, hogy nem megyünk haza csak egy év letelte után! - E lesújtó hír zúgolódásra, vitákra, nézeteltérésekre vezetett napokon át, amíg sikerült megemészteni. Pedig az arcvonalon végzett munkák befejezése óta nekünk jól van sorunk. 28-án este parancsot kapok, hogy 29-én reggel Siterey főhadnaggyal ötnapos út-szemrevételezésre megyünk, és még ma vételezzem fel az élelmet, melyre az előkészületeket megtettem. A hideg, szeles, havas időre tekintettel szőrmebéléses örbundákat szereztünk.

[Képgaléria](#) ^[2]

Címkék:

[Barbarossa-terv](#) ^[4]

[Keitel](#) ^[5]

[Ribbentrop](#) ^[6]

[Wehrmacht](#) ^[7]

[Organisation-Todt](#) ^[8]

[Harmadik Birodalom](#) ^[9]

[doni-hídfőcsaták](#) ^[10]

[utász](#) ^[11]

[Országos Társadalombiztosító Intézet](#) ^[12]

[OTI](#) ^[13]

[munkaszolgálatos](#) ^[14]

[Béres Lajos naplója](#) ^[15]

[„Utász előtt nincs akadály...”](#) ^[16]

Kiadás: 15. évfolyam (2015) 2. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/naplo/utasz_elott_nincs_akadaly_.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/naplo/utasz_elott_nincs_akadaly_.html

[2] <https://national-archives-of-hungary.culturalspot.org/exhibiti/ut%C3%A1sz-el%C5%91tt-nincs-akad%C3%A1ly-3/6wKCpbt4kNWLQ>

[3] https://www.archivnet.hu/.../23_fin21

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/barbarossa-terv>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/keitel>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ribbentrop>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/wehrmacht>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/organisation-todt>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/harmadik-birodalom>

[10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/doni-hidfocsatak>

[11] <https://www.archivnet.hu/cimkek/utasz>

[12] <https://www.archivnet.hu/cimkek/orszagos-tarsadalombiztosito-intezet>

[13] <https://www.archivnet.hu/cimkek/oti>

[14] <https://www.archivnet.hu/cimkek/munkaszolgálatos>

[15] <https://www.archivnet.hu/cimkek/beres-lajos-naploja>

[16] <https://www.archivnet.hu/cimkek/utasz-elott-nincs-akadaly>